

Yeniçeri Teşrifat Mecmuası (Transkripsiyon ve Değerlendirme)

Abdulkasim Gül

Dr.

akg_1980@hotmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-3916-1509>

MAKALE BİLGİSİ

Makale Türü	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi	2.11.2020
Kabul Tarihi	9.12.2020
Yayın Tarihi	31.12.2020
Doi	10.52003/etut.2021.3

Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi
ETÜT, Sayı: 1, Aralık, 2020, Erzurum/TÜRKİYE
<https://dergi.erasmus.edu.tr/tarih>

Janizary Protocol Journal (Translation and Critics)

Abdulkasim Gül

Dr.

akg_1980@hotmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-3916-1509>

ARTICLE INFORMATION

Article Types	Research Article
Received Date	2.11.2020
Accepted Date	9.12.2020
Date Published	31.12.2020
Doi	10.52003/etut.2021.3

Erzurum Technical University, Faculty of Letter, History Journal
ETUT, Issue: 1, December 2020, Erzurum/TURKEY
<https://dergi.erasmus.edu.tr/tarih>

Yeniçeri Teşrifat Mecmuası (Transkripsiyon ve Değerlendirme)

Abdulkasim Gül

Öz

Literatürde *Yeniçeri Teşrifat Mecmuası* olarak bilinen; yeniçerilerin kışlalarındaki hizmetler, tayinat ve tahsisatları, merasim, adet-gelenekleri veyeniçeri ağalarihakkında bazı malumatlar ihtiva eden mecmua, bu makalenin mevzusudur. Birbirinden farklı hususları konu eden çok kısa metinlerden oluşan mecmuanın bu çalışmada bilinen tek bütün nüshanın çeviriyazısı verilmiş; muhteviyatı olan hususlar, Yeniçeri Ocağı'na ait kanunnameler ve diğer arşiv kayıtlarına uygunluğu bakımından değerlendirmeye tutulmuş; ayrıca yazıldığı ve esas alındığı zaman bakımından tahlil edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Mecmua, I. Süleyman, yeniçeri, ağa, kışla.

Janizary Protocol Journal (Translation and Critics)

Abstract

Known as the *Janizary Protocol Journal* in the literature; the collections, which contains some information about the services in the barracks of the janissaries, their appointments and allocations, the term, customs-traditions and the janissary lords, is the subject of this article. In this study, the translation of the only known completed copy of the collections, which consists of very short texts containing different issues, is given; The subjects with content have been evaluated in terms of their compliance with the laws of the Janissary Quarry and other archive records; It was also analyzed in terms of the time it was written and taken as basis.

Key words: Collections, Suleiman I, janizary, agha, barrack.

Mecmuanın Muhteviyatına ve Tarihlendirmesine İlişkin Bazı Değerlendirme

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları* adlı eserini hazırlarken istifade ettiği ve bir nüshasının hususi kütüphanesinde bulunduğunu gösterdiği mecmuayı, *Yeniçeri Teşrifat Mecmuası* olarak adlandırmıştır.¹ Mecmuanın aynı içerikte olduğu anlaşılan 17 varaklık bir nüshası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde (Halis Efendi Koleksiyonu) 3293 numarada kayıtlıdır. Muhtemelen tasnif esnasındamecmuanın üzerine, “*Kanuni Devrinde Yeniçeri Ocaklusuna Dair Bazı Merasim*” kaydı düşülmüştür.

Mecmuanın müellifi bilinmemekte, muhtevasında isim veya yazanı tespiti imkân verecek herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla beraber tarihleri farklı ve birbiriyle fazla bağlantısı olmayan mevzularını içermesinden Yeniçeri Ocağı'na mensup birisi tarafından, çeşitli kaynaklardan temin ettiği malumatlarla küçük bir kanun mecmuası oluşturmak için hazırlandığı anlaşılmaktadır.

Yeniçeri Teşrifat Mecmuası'nın; yeniçeri kışlarının tamir edilip su şebekesi tesisini ve yeniçerilere bazı tayinatlar bağlanmasını gösteren ilk kısmıyla ağa bölüklerinin ihdası, yeniçeri ağasının ocak içinden tayini usulünün kaldırılması ve görev yapan ağaların sıralandığı son kısmını ayrı olarak veya beraber ihtiva eden risaleler bazı kütüphanelerde mevcuttur. Mecmuada sıralanmış ağalardan sonra görev yapan ağaların ilavesinden ve bazı düzeltmeler yapılmasından en azından bu kısmın *Yeniçeri Teşrifat Mecmuası*'ndan istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

Her iki kısmı ihtiva eden ve ilk kısmı mecmuadakinde daha kısa olan bir risale, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi nr. 3622'de kayıtlıdır. Katalogda “*Yeniçeri Ocağının Ahvaline Dair Bir Risale*” adıyla kayıtlı kısım yazmanın 48b-

¹ İsmail H. Uzunçarşılı bu mecmuayı eserinin başlarında “Yeniçeri Teşkilât Mecmuası” ve “Yeniçeri İlmihali” adlarıyla da göstermiş, ancak sonrasında “Yeniçeri Teşrifat Mecmuası” adını kullanmış ve kaynakçada da bu ismi vermiştir. *Kapıkulu Ocakları*, I, TTK Basımevi, Ankara 1988, 21, 33, 712. Yeniçeriler üzerine tarafımızca hazırlanan “18. Yüzyılda Yeniçeri Teşkilatı” adlı doktora tezinde de mecmua bu adla kullanılmıştır. Uzunçarşılı, mecmuadaki “*Sa’âdetlü Pâdişâh ‘Alempenâh Hazretleri veyahud Serdâr Vezîr-i a’zâm Olub Seferine Gıtdiklerinde Büyük Alay Tertibini Beyân Eder*” kısmını; “*Vezîr-i a’zâm ile Yeniçeri Ocağı Seferine Gıtdiklerinde Büyük Alay Tertibidir ki Zıkr Olunur*” kısmını; “*Ocağın Kânûnu Budur ki Ayda Bir Kere Yeniçeri Ocağı Vezîr-i a’zam Hazretlerine Büyük Kol ile Gıtmek Lazım Geldikde*” kısmını; “*Ramazân-ı Şerîf-i Mübârek İle ve ‘İyd-ı Şerîf Geldikde Bayramlaşmak İçün Vezîr-i a’zam Hazretlerine Bütün Ocak Erbâbı ile Gıtmek Lâzım Geldükde*” kısmını; “*Derbeyân-ı Bayramlaşmak*” başlıklı kısmını ve “*DeFTER Oldur ki Yeniçeri Çayırından Ocak Ağalarına Tevzi’ Olunan Otlukdur ki Zıkr Olunur*” kısmını eserinde kısmen veya tamamen yeni yazıya aktarılmış olarak vermiştir. *Kapıkulu Ocakları*, I, 627, 630, 632, 634, 636.

54a varaklarında; *Yeniçeri Ağaları Listesi* adıyla kayıtlı kısım 54a-56b varaklarındadır.² Mecmuanın sadece ilk kısmından oluşan ve bazı farklılıklarını bulunan diğer bir risale Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde Y/228 katalog numarasıyla ve *Avusturya Seferine Dair Bir Risale* başlığıyla kayıtlıdır.³ Sadece ağa bölüklerinin ihdası ve yeniçeri ağalarını gösteren kısım ise, Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi 3165/3 (varak 16b-18b) numarada *Tarih-i Ağa-i Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âli* adıyla kayıtlıdır. *Yeniçeri Teşrifat Mecmuası*'nda ağalar Bektaş Ağa'ya (H.1051) kadar sıralanmışken, Esad Efendi nr. 3622'de Doğramacı Mehmed Ağa'ya (H.1112); Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi 3165/3'de ise Uzun İbrahim Ağa'ya (H.1076) kadar verilmiştir.

Yeniçeri Teşrifat Mecmuası, muhteviyatından ve bazı kısımlarında verilen tarihlerden anlaşıldığına göre 17. yüzyılın ortalarında yazılmıştır. Bazı ağalara yazlık ve kışlık elbise dağıtılması hususunda H.1054 (1644-45) yılı sayıları verilmiştir. Ocağatahsis edilen çayırlardan biçilen otların taksimini gösteren kısımda H.1069 (1658-59) yılına ait miktarlar gösterilmiştir. Padişahlara edilen dua metninde, en son merhum olarak Sultan İbrahim (1640-48) yâd edilmiş, IV. Mehmed (1648-1687) ise ismi zikredilmeden "padişahımız" olarak gösterilmiştir. Yeniçeri ağalarının isimlerinin verildiği son kısımda ise H.1051'e (1641-42) kadar görev yapan ağalar sayılmıştır. Mecmuada ismi geçen, yeniçeriler tarafından esir edildiği gösterilen Macar Zerinoğlu ise 9 Haziran 1664'te Kanije'ye üç saat mesafedeki Yeni Kale'de yapılan savaşlar sırasında mevcuttur.⁴

Tarihlendirmeye alakalı diğer bir durum sadrazamla sefere giden yeniçeri ocağının alay tertibidir. Çünkü Yeniçeri Ocağı ilk defa 1594 yılında padişaktan ayrı olarak sadrazamla sefere gitmiş, bundan evvel sadece padişaha tabi olmuştur.

Mecmuanın ilk ve en uzun kısmında; Sultan I. Süleyman'ın (1520-66) Beç Kralı (Habsburg İmparatoru) ile yaptığı bir savaş sonrasında yeniçeri kışlalarının

² Bu kısımları ihtiva eden nüsha yeni yazıya aktarılarak yayınlanmıştır. *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, IX, (haz. Ahmed Akgündüz), Osmanlı Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 368-381. Fatma Kaytaç, "Osmanlı Askerî Teşkilatı Hakkında Bilinmeyen Bir Eser, Yeniçeri Ocağına İlişkin Bir Risale, (Değerlendirme ve Metin)", *Tarih Dergisi*, Sayı 57 (2013/1), İstanbul 2013, s. 45-68.

³ Bu risale Ayşe Pul tarafından diğer bütün nüshalarla karşılaştırmalı olarak yayınlanmıştır. "Yeniçeri Teşkilatına Dair Bir Risale (Değerlendirme-Karşılaştırmalı Metin)" *Belleten*, Cilt: 84/Sayı: 301, Aralık 2020, s. 983-1044.

⁴ Erzurumlu Osman Dede, *Köprülüzâde Ahmed Paşa Devrinde (1069-1080) Vukuatı Tarihi, Transkripsiyon ve Değerlendirme*, (haz. Arslan Boyraz), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s. 41.

tamiri ve yedi kapı inşa edilmesi, su yolları ve çeşmelerinin yapılması, Etmeydanı'nın inşası ve tomruk denilen kasap dükkânlarının açılması anlatılmıştır. Yine bu sultan tarafından Yeniçeri Ocağı'na yüz elli kese koyun akçesi bağlandığı; üç ayda bir her nefere 12 akçe yaka akçesiyle 30 akçe yay akçesi ve barut akçesi tayin edildiği; meydanda bir mahzen inşa edilerek yağ, bal, pirinç ve mum verilmesi buyurulduğu; serhatlarda olan yeniçerilerle günde birer akçe nafaka akçesi, ayda bir kile kalburlanmış buğday ve iki adama bir okka et tahsis edildiği aktarılmıştır.⁵

Kavânîn-i Yeniçeriyân, kışlaların tamiri hususunda mecmuadakilere benzer bilgiler vermiştir. Ancak buradaki malumata göre kışlalara kapılar yapılması ve ortasında mescit inşası Maktul İbrahim Paşa'nın fikri, padişahın müsaadesiyle olmuştur. İlk yapıldıklarında etrafı açık ve girilmesi kolay olan kışlalarda bazı ahlaksızlıklar olunca kapılar yapılmış, içeriye fahişe ve yabancı kimseleri sokmaması için kapıcılar görevlendirilmiştir. İbrahim Paşa, odalardaki inşa faaliyetleri bittiğinde ziyarete gitmiş, 21. ağa bölüğü aşçısı tarafından kendisine şerbet ikram edilmiştir. Bu ikram karşılığında "bu oda benim odam olsun" dediğinden burası paşa odası olarak anılmaya başlanmıştır. Orta mescidi daha sonra Sultan III. Murad (1574-95) zamanında büyütülerek cami şekline getirilmiş ve görevliler tayin edilmiştir.⁶

Yeniçeri Teşrifat Mecmuası'nın *Kavânîn-i Yeniçeriyân*'la uyumlu olduğu diğer bir husus, yeniçerilere et tayini ve bunun yapıldığı Etmeydanı'nın (Meydân-ı lahm) kurulmasıdır. *Kavânîn-i Yeniçeriyân*'a göre et kasaplardan orta aşçılarınca satın alınmaktayken II. Mehmed (1451-81), bir okka elli dirheminin 3 akçe üzerinden alacakları bir yer belirlemiştir. Et fiyatlarındaki artışın yeniçerilere tesir

⁵ Mecmuanın bu kısmına ait diğer nüshalarda ise birbirlerinden alınmış olduğundan olsa gerek daha farklı malumat verilmiştir: "Senede yüz elli kise akçe koyun akçesi ta'yîn idüb, be-her sene virilmesi için hatt-ı hümayûn ihsân buyurub ve yine üç ayda bir her nefere kırkar akçe yaka akçesi ve barut akçesi ve otuzar akçe kemân akçesi ta'yîn idüb ve serhadlerde neferâta ve yamak yoldaşlara günde ikişer akçe nafakaların bir kile kalburlanmış buğday ve iki âdeme bir vukıyye lahm ta'yîn buyurub" *Yeniçeri Ocağına İlişkin Bir Risale*, vrk. 51a. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ndeki nüshada (Y/228) ise (4b-5a) bu kısım şöyledir. "Senede yüz elli kise akçe koyun akçesi ve üç ayda bir kere her bir nefere kırkar akçe yaka akçesi ve barut akçesi ve otuz akçe kemân akçesi için hatt-ı hümayûn ihsân buyurdılar ve serhadlerde mevcûd neferâta yamakâna yevmiyye ikişer akçe nafaka ve ayda birer kile halburlanmış buğday ve iki âdeme bir vukıyye lahm ta'yîn buyurub."

⁶ *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, IX, (haz. Ahmed Akgündüz), Osmanlı Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 234-235.

etmesine (zarâr-ı lahm)⁷ mâni olmak için bir vakıf kurmuş ve başına koyun emini görevlendirmiştir. Zamanla düzen bozulmuş, Sultan I. Süleyman zamanında et verilmesi için senelik yüz elli kese koyun akçesi tayin edilmiştir. Aşçılar kasaplar önünde et almak için beklemekten şikâyet edince I. Süleyman Etmeydanı'nı tesis ederek tomruk denilen sekiz kasap dükkânı açtırmış, yeniçeriler etlerini buradan satın almıştır. Her tomruğa ikişer zimmi kasap ve dörder hizmetkâr görevlendirmiştir.⁸ Ancak meydanın tesisinin hikâyesinde adı geçen Gedik Ahmed Paşa, II. Mehmed devri devlet adamıdır. Zaten *Kavânîn-i Yeniçeriyân*'da Gedik Ahmed, ortasına kasaplardan et temin ederken zahmet çeken ve tebdil-i kıyafet gezen II. Mehmed'e muhtesip hakkında şikâyette bulunan, bu cesaretinden dolayı daha sonra muhtesipliğe tayin edilen aşçı olarak gösterilmiştir.⁹

Mecmuada ilk defa I. Süleyman tarafından ihdas edildiğinden bahsedilen tayinat ve tahsisatlar daha evvel mevcuttur. Ayrıcabunların miktarları hususunda verilen malumatlar dabazı bakımlardan kayıtlara uymamaktadır. Her üç ayda bir kere gösterilen yaka akçesi, senede bir kere taksim edilen çuhalarla beraber 12 akçe olarak verilmiştir. Yine yeniçerilere ok-yay temini ve tamiri için “yay akçesi” veya “keman-bahâ” adıyla yılda 30 akçe ödenmiş ancak barut akçesi verilmemiştir. Ortalara mirîden sadece mum verilmiş, diğer ihtiyaçlarını kendileri karşılamışlardır. Nafaka akçesi olarak kalelerdeki nöbetçi yeniçerilere günde bir akçe ödenmişti ancak bu ödeme 17. yüzyılın başında kaldırılmıştır. Günlük bir çift ekmek karşılığında verilen buğday miktarı ise sadece Bağdat'ta bir kile, diğer kalelerde yarım kileydi. İki kişiye bir okka et tayinatına da kayıtlarda rastlanmamıştır. Yaka akçesi malumatındaki uyumsuzluk, mecmuanın yazıldığı zaman bu ödemenin yay akçesi gibi kalkmış olmasıyla alakalı olmalıdır.¹⁰

⁷ “Yeniçeri meydanı derler odalar yanında bir yer vardır. Anda beğlikden koyun emini et götürür ve kıyyesi üç akçeye alurlar. Bir yılda ne kadar zarar olursa eksiğün mîrî tarafından verirler, Yeniçerilerin *zarar-ı lahm* dedikleri budur.” “Sadriâzam Kemankeş Kara Mustafa Paşa Layihası”, (haz. Faik Reşit Unat), *Tarih Vesikaları*, Nisan 1942, I/ 6, 456.

⁸*Kavânîn-i Yeniçeriyân*, 199-200. *Yeniçeri Ocağına İlişkin Bir Risale*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 3622, vrk. 50b, 53b. *Yeniçeri Teşrifat Mecmuası*, vrk. 3ab.

⁹*Kavânîn-i Yeniçeriyân*, 200.

¹⁰ Bu hususlar için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları, I*; Abdulkasim Gül, *18. Yüzyılda Yeniçeri Teşkilatı*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi Erzurum 2020.

Mecmuada gösterilen, yeniçerilerden 1500'ünün korucu yahut 500'ünün korucu, 500'ünün oturak yapılması¹¹ ise I. Süleyman zamanında olmadığı kayıtlardan kolaylıkla anlaşılacak bir durumdur. Ayrıca koruculuk ve oturaklığın I. Süleyman zamanında farklı uygulamaları vardır. Bu padişah devrinde korucuların sayıları çok az (1549 yılında 15) ve yevmiyeler çok düşüktür. Emeklilik ise yeniçerilikten çıkarılma şeklinde uygulanmıştır. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ndeki risalede bahsedilen 29 akçeyle koruculuk ise 17. yüzyılın ortasına doğru çıkmıştır.¹²

Yine mecmuada, talimhanenin ilk kuruluşunun, ok ve tüfek taliminden mesul bir talimhaneci tayin edilmesinin I. Süleyman zamanında olduğu yazılmıştır. Ancak I. Süleyman'dan evvel talimhane mevcuttu. Muhtemelen bir yer değişikliği veya büyütmeyi kasteden *Kavânîn-i Yeniçeriyân*'a göre talimhane II. Bayezid (1481-1512) devrinde bina edilmiş ve burada talim yapılan beş yer yapılmıştır. Ayrıca bu kaynakta, yeniçerilerin itirazlarına rağmen I. Selim'in ok atmada mahir İran tarafından gelmiş birini talimhaneci yaptığı anlatılmıştır.¹³

Yeniçeri Ocağı cemaatler ve sekbanlardan oluşurken II. Bayezid zamanında altmış bir ağa bölüğü ilave edilmiş, ayrıca ocağın içinden yükselerek gelen yeniçeri ağaları saraydaki yüksek rütbeli ağalardan seçilmeye başlanmıştır.¹⁴ Mecmuada bu değişiklik için I. Selim'in saltanatına denk gelen 8 Ağustos 1515 tarihi verilmiş, ağalardan H.1051 tarihine kadar görev yapanları sıralanmıştır. Ancak yeniçeri ağalarının isimlerinin verildiği kısımda, bütün ağaları ihtiva etmeme bakımından eksiklik; görev tarihleri, sıralamaları ve önceki rütbeleri bakımından çok fazla hata mevcuttur.¹⁵ Ağalarla ilgili diğer hatalı husus, ocak içinden tayin edilenler hakkında kayıtlara uymayan malumatlar olmasıdır.¹⁶

¹¹ İncelediğimiz nüshada 1.500 serdengeçtiye koruculuk verildiği yazılıdır. Diğer iki nüshada ise emeklilik verildiği yazılmıştır.

¹² Bu husus için Gül, *18. Yüzyılda Yeniçeri Teşkilatı*, üçüncü bölüme bakınız.

¹³ *Kavânîn-i Yeniçeriyân*, 236.

¹⁴ Gül, *18. Yüzyılda Yeniçeri Teşkilatı*, 7.

¹⁵ Karşılıklı olarak yapılması için bazı ağa tayinleri burada verilmiştir: H.953'ten 960'a kadar yeniçeri ağası Pertev Ağa iken bu tarihte kapıcıbaşı Ferhat Ağa tayin olmuş, ama kısa süre sonra azledilmiş ve başkapıcı Ahmed Ağa tayin edilmişti. H.971 yılında Hasan Ağa'nın yerine gelen Ali Ağa, H.975'de azledilmiş ve yerine Sinan Ağa, ağa olmuştu. Sinan Ağa, H.976 sonunda azl, yerine kapıcıbaşı Cafer Ağa tayin olmuştu. H.977 yılında Cafer Ağa yerine başkapıcı Siyavuş Ağa gelmişti. H.979 Şaban ortasında Siyavuş Ağa Rumelibeylerbeyi yapılıncaya kapıcıbaşı Mustafa Ağa yeniçeri ağası olmuştu. 983 Safer'in 4. günü Mustafa Ağa Kastamonu sancakbeyi, yerine Çiğalazade Sinan Ağa yeniçeri ağası olmuştu. Sinan Ağa 986 yılı ortalarına kadar görev yapmış, sonra başmirahur Mehmed Ağa tayin edilmişti. H.991 Ramazan'ında Yusuf Ağa Budin beylerbeyi olunca yerine

Mecmuanın birinci kısmının I. Süleyman devrini esas almasının sebebi, ocağın kuruluşu ve gelişimi hakkındaki bilgilerin zamanla tahribata uğramasıdır. *Kavânîn-i Yeniçeriyân ve Telhîsü'l-beyân fî Kavânîn-i Âli Osmân* gibi ocağın tarihini gösteren eserlere rağmen artık kuruluş zamanı olarak Sultan Süleyman devri olduğu zihinlerde yer etmeye başlamıştır. Zaten bu kanaat zamanla daha güçlenerek 18. yüzyılda genel bilgi halini almıştı. Sultan III. Ahmed (1703-30) devrindeki resmî kayıtlarda bile yeniçeriliğin esaslarının Sultan Süleyman devrinde tesis edildiği gösterilmiştir.¹⁷ Yine bir sekbanbaşı tarafından yazılan *Koca Sekbanbaşı Risalesi*'nde ocağın bu padişah döneminde teşekkül ettiğinden bahsedilmiştir.¹⁸

Bunda en mühim amil, ocak mevcudunun I. Süleyman'dan sonra artması, nefer alımında usul değişikliğinin olması ve emeklilik gibi ocak işleyişine oldukça tesir eden bazı uygulamaların ortaya çıkmasıdır. Çünkü bütün bu değişiklikler bozulmanın emareleri olarak değerlendirilmiştir. Mecmuada zaten bazı değişiklikler, eski uygulamalar gösterilerek zımnen tenkit edilmiştir. Mesela 1600'lere kadar yeniçeri oğulları genel olarak Acemi Ocağı'na alınarak akabinde yeniçeri yapılırken bu tarihten sonra acemi oğlanlığı çağına yeni gelmiş olanlar bile doğrudan yeniçeri yapılmıştır. Mecmuada, Sultan I. Süleyman'ın "*kuloğulları yirmi üçer yaşına girmeyince be-dergâh*¹⁹ itmeyeler." diye fermanı olduğu

---

mirahur Mehmed Ağa gelmişti. 10 Şevval 992'de Mehmed Ağa Rumili beylerbeyi, silahdar Halil Ağa yeniçeri ağası olmuştu. Selhi Rebiülahir 999'da Hasan Ağa yerine mirahur Mehmed ağa tayin edilmişti. Mehmed Ağa Cemaziyelahir 1000'de azledilmiş yerine silahdar Halil Ağa gelmişti. Şevval 1000 tarihinde azledilen Halil Ağa'nın yerine kapıcıbaşı Mehmed Ağa yeniçeri ağası olmuştu. 1002 Zilhicce'de azledilen Mehmed Ağa yerine Yemişçi Hasan Ağa, 3 Cemaziyelevvel 1004'te kapıcıbaşı Veli Ağa yeniçeri ağası tayin edilmişti. 11 Receb 1011'de Bostancıbaşı Ferhad Ağa ağa olmuştu. Ferhat Ağa 28 Zilkade 1011'de Anadolu beylerbeyi olunca büyük mirahur Kasım Ağa, ağa yapılmıştı. Gurre-i Cemaziyelevvel 1012'de kapıcıbaşı Ahmed Ağa yeniçeri ağası olmuştu. 29 Ramazan 1025'de şehit olan Mustafa Ağa yerine kapıcıbaşı Ahmed Ağa tayin edilmişti. Seyyid Lokman, *Tomar-ı Hümayûn*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine nr. 1321, Görüntü No 7485-86, 7488, 7492-94, 7499-7501, 7505. Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, I, (haz. Mehmet İpşirli), TTK Basımevi, Ankara 1999, s. 77, 150, 202, 215, 220, 231, 265, 278, 384. *BOA*, *KK. d.* 244, s. 118. *BOA*, *A.NŞT. d.* 1140, s. 125. *BOA*, *MAD.d.* 18155, s. 101, 129, 151. *BOA*, *A.RSK. d.* 1484, s. 181.

¹⁶ Bu husus için bkz. Gül, *18. Yüzyılda Yeniçeri Teşkilatı*, ikinci bölüm.

¹⁷ *III. Ahmed'in Hatt-ı Hümayûn Mecmuası*, (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY, nr.6094, vrk. Ib-30a), (haz. Muhammed Dervişoğlu), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mezuniyet Tezi, İstanbul 1974, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, no 10506, 1-2.

¹⁸ *Koca Sekbanbaşı Risalesi*, haz. Abdullah Uçman, Tercüman 1001 Temel Eser, Tarihsiz, 4246-47. *Asım Efendi Tarihi*, I, (haz. Ziya Yılmaz), TYEKB Yayınları, İstanbul 2015, 643.

¹⁹ Karşılığı "kapıya çıkma" olan "be-dergâh", acemi oğlanları ve yeniçeri oğullarının Yeniçeri Ocağı'na yazılması demektir.

aktarılarak değişikliğin münasip olmadığı izah edilmiştir. Özellikle 1590'lardan itibaren ocağa girmenin kolaylaşması, zaten gittikçe azalan devşirmenin 1640'lardan sonra Yeniçeri Ocağı için yapılmaması tenkit edilerek Sultan I. Süleyman'ın “*kuloğulları ve devşirme ocak ağaların hizmetlerinde olup pişmiş kâl olmuş 'ankâlarından, kat'a ki el'iyâzübillâh Urus ve 'Acem ve Cingâne ve Türk re'ayâsının evlâdların ve sâir mahlûkun evlâdların, Harputlu ve Diyarbakırlı ve Malatyalı olmaya.*” diye ferman yazdığını ve “*Bu yukarıda ta'yîn ve tasrîh olunanlardan gayri âdemî ya rüşvetle veya rica ile veya bir büyük yerden şefâ 'at ile be-dergâh idüb hâlis kullarımın aralarında bir ecnebi korlarsa Allah 'Azîmüş-şânın ve yüz yirmi dört bin peygamberlerin la'netleri ol zâbitlerin üzerlerine olsun*” dediği gösterilmiştir. Bahsedilen durum solaklık için de geçerliydi. Padişahın hususi muhafızları olan solaklar tecrübeli ve yararlılık gösteren yeniçerilerden seçilmişken 17. yüzyılın ortasından itibaren bazen acemi oğlanlarından daha çok ise solakların oğullarından seçilmişti. Mecmuada bu değişim, “*Uzun boylu ve kıyâfetlü âdemlere verilür idi ve genç ve bıyıklı²⁰ âdemlere verilmezdi. Ekseri umûr-dîde iş görmüş ve kal'a fethin bilür ve metris ahvâlin bilür odabaşılara verilür idi. Ve odabaşılardan doğru yolları solaklıktır, meğer kim ziyâde ihtiyâr ve 'amel-mânde bir odabaşıya etmek verilürdi. Solaklık mahlûl oldukda yeniçeri ağası telhîs itmedikçe verilmez idi.*” ifadeleriyle anlatılmıştır.

²⁰ Bıyıklı olmak genç manasında kullanılmıştır. Yeniçerilerden sadece emektar, eskiler ve ağalar sakal bırakabilirdi.

Yeniçeri Teşrifat Mecmuası Metni

Bismihu Subhânehu ve Te‘âlâ

Sultân Süleyman Gâzî²¹ cennet-mekân firdevs-âşiyân merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Süleyman hazretleri Beç Kralı üzerine altı def‘a sefer idüb hikmet-i Hüdâ fethi müyesser olmayub yedinci def‘a mükemmel asker-i İslâmı tekrar gitdikde yedi krallar bir olub öyle ahd u yemîn ederki Osmanlı’yı ara yerden kalduralar. Azîm tavr u dînidüb ve tedârikler iderler. Bu taraftan merhûm Sultân Süleyman sa‘âdetle azîmet idüb mahalline vardıklarında yedi krallar ile mukâbil olduklarında küffâr-ı hâksârın ziyâde galebesinden cümle beglerbegiler bozulmak sadedinde iken merhûm Sultân Süleyman gördükim iş gayri türlü oluyor, sancağ-ı şerîfi ve İmâm-ı a‘zam hazretlerinin sancağ-ı şerîfin kulkethüdâsı Yavuz Selim Ağa‘ya ve başçavuş Murtazâ Ağa‘ya ve başyayabaşı Deli Hamza Ağa‘ya teslim idüb, buyurur ki; “Kullarım bugün, Kerbelâ günümüzdür, bugünden sonra bize ve sizlere dirlik harâmıdır, İslâm gayretin elden komak sizlere lâyük değildir, Peygamber Aleyhi’s-salâtu ve’s-selâmın sancağ-ı şerîfi ve İmâm-ı a‘zam hazretlerinin sancağ-ı şerîfinden hicâb eylen, yarın bunların sâhiplerinden şefâ‘at istersiz” deyu buyurduklarında cümle Yeniçeri Ocağı’nın halkı bu sözleri istimâ‘ eylediklerinde cümlesi hayâtların terk idüb bin beş yüz serdengeçdi gâzîleri ile başyayabaşı Deli Hamza Ağa‘ya emânet vaz‘idüb bir uğurdan kendülerin küffâr-ı hâksâra urub hücûm eylediklerinde yedi gün ve yedi gice asla ârâm olunmayub dost ve düşmen fark (**İa**) olunmayub bir ceng-i ‘azîm olub sekizinci gün sabâh namâzından sonra emr-i Hâk ile küffâr bir mikdâr bozulmağa yüz duttukda cümle beglerbegiler tâze cân bulub ve her taraftan İslâm ‘askeri yürüyüb küffâr-ı hâksârı bölük bölük itdiklerinde ‘azîmetlü pâdişâhın karârı kalmayub ve solakbaşların ellerinden bir vechile halâs olub sûret-i tebdîl ile silâhdâr ve çukadâr ve rikabdâr ve dülbend ağasıyla cenge girüb vâfir küffârları katl iderken solakbaşların ‘akılları başlarından gidüb dört solakbaşlar ve dört kethüdâlar ve dört odabaşlar cenge girüb gâzî hünkârı bulub cengden çıkardıklarında bizzât kendileri kullarına istimâletler virüb; “Kullarım bugün mü‘mînlerin ulu bayramlarıdır, bu bayram bir dahi ele girmez, feth [ü]²² nüsret bizimdir, sizlere müjde olsun kullarım” deyu buyurduklarından silâhdâr ağalığından gelme Rüstem Ağa yeniçeri ağası ve

²¹ Koyu şekilde yazılan yerler, metinde konunun başlıkları olarak kırmızı mürekkeple yazılan kısımlardır.

²² Metinde “feth nüsret” şeklinde yazılıdır.

kulkethüdâsı Yavuz Selim Ağa ve başyayabaşı Deli Hamza Ağa ve başçavuş Murtazâ Ağa sancağ-ı şerîfleri alub gâzî hünkâra getirüb teslim idüb ve cevâb iderler ki; “Sa’âdetlü hünkârım dîn-i mübîn yolunda ve sa’âdetlü hünkârımın uğruna cânımız fedâdır, kullarını hayr du’âdan unutmâ” didiklerinde gâzî hünkâr ağlayub vâfir hayr du’âdan sonra sancağ-ı şerîfleri bekleyen bin beş yüz serdengeçdi gâzîlerinin karârları kalmayub cenge girmişlerdir. Bir tarafa yeniçeri ağası gidüb ve bir tarafa kulkethüdâsı ve başçavuş gidüb ve hikmet-i Hüdâ yeniçeri ağası gitdüğü tarafda Dubrovenedik kralı bulunub yeniçeri ağasıyla bir hayli ceng ü cidâldan sonra kral olduğun bilmeyüb başın kesüb huzûr-ı humâyûna getürdi ve kulkethüdâsı ve başçavuş sancağ-ı şerîfleri bekleyen bin beş yüz serdengeçdi gâzîleri ile (**1b**)düşdükleri tarafta Zerinoğulları ve Paykanoğulları itmişler²³ iki gün ve iki gece aç ve susuz ‘azîm cenglerden sonra fırsatı Hak ta’âlâ kulkethüdâsı ve başçavuş ve bin beşyüz serdengeçdi gâzîlerine virüb iki melâ’îneri dutub ve esîr idüb huzûr-ı hümâyûna getürmüşlerdir. Ve cümle yeniçeri gâzîleri dahi yedi gün ve yedi gece aç ve susuz asla ârâm ve kârar olunmayub onar onarölüb dîn uğruna cânların fedâ idüb kendülerin ol bi-pâyân küffâr-ı hâksâr ‘askerine urub cân u gönülden hücum eylediklerinde öyle bir ceng eylemişlerdir ki dünyâ duralı ne olmuş ve ne olacaktır. Ertesi gün sabâh namâzından sonra yedi kralların cümlesi bozulub karâr-ı firâra tebdîl eyledüklerinde bu ahvâli gâzî hünkâr müşâhede eyledikte atından yere nüzûl idüb mübârek yüzün toprağa sürüb şükr-ü Yezdân eyleyüb tekrâr atına süvâr olub sipâhîler ağası ve silâhdâr ağası bu ahvâli gördüklerinde dört aşağı bölük ağaların hünkârın yanlarında alıkoyub kendüleri cenge girdiklerinde küffârın dip alaylarına uğrayub ceng ü cidâl iderek küffâr bozulub cümle topların ve cebehânelerin zabt idüb sipâhîler ağası Handân Ağa gelüb gâzî hünkâra müjde eyleyüb mensûr ve muzaffer gelüb yerinde karâr eylediklerinde hünkârın yanında olan dört aşağı bölük ağaları hünkârın huzûr-ı şerîflerine gelüb feryâd eylediler kim; “Hünkârım bu dört bölük fukarâ kulların bu büyük gazâdan mahrûm kaldık” dediklerinde gâzî hünkâr bunların feryâdların gördükde Rumili beylerbegisi İslam Paşa’yı ser’asker idüb ve Anadolu beylerbegisi Zülfikâr Paşa’yı ve Sivas beylerbegisi Arslan Paşa’yı dört aşağı bölük ağaların ma’an ta’yîn idüb firâr iden küffârın ardına revâne oldular. Sürûr ile küffâra irişüb (**2a**) cümlesin kırub on bin iki yüz kelle ve üç bin dil alub ganîmet-i mâl ile huzûr-ı hümâyûna getirmişlerdir. Bu ceng-i kübrâda yigirminci cemâ’atin

²³ Cümlede eksiklik vardır. Diğer nüshalarda “rast gelüp” ifadesi mevcuttur.

yoldaşı Deli Mendereci²⁴ ve otuz dört bölüğün Mustafa Üsküblü ve otuz iki bölüğün Rıdvan Beşe ve otuz beş bölüğün Deli Ali Avlonyalı²⁵ ve otuz üç bölüğün Deli İvaz ve onuncu bölüğün Deli²⁶ Baba ve on beş bölüğün Deli Hamza Pirlepeli ve on dört bölüğün Deli Kurt Belgradlı bu zikr olunan yedi²⁷ nefer yoldaşlar hem-civârlar olmağla birbirlerine kafadâr ve hevâdâr olub bu cengde ziyâde yuzaklıkları idüb herbiri üçer dörder dil ve baş alub gâzî hünkâra gelürken hikmet-i Hüdâ Orta Macar ve Küçük Macar krallarına rast gelüb gâzîler bunları gördükde hayâtlarından nâ-ümîd olup kendülerin küffâr askerine urub küffâr askeri dahi bunlara hücûm eylediklerinde gâzîler dahi bir uğurdan tekbîr getürüb yürüdüklerinde Allah ‘azîmüş-şân fırsatı gâzîlere virüb küffârı bozub ve iki kralları esir idüb huzûr-ı hümâyûna bu kadar dil ve baş ile geldiklerinde gâzî hünkâr ayağ üzere kalkub mübârek yüzün toprağa sürüp gözlerinden yaş yerine kan akıdub; “Kullarım gazânız mübârek olsun Hak Te‘âlâ cümleinizin dest-gîrîolsun” deyu vâfir hayr u du‘âdan sonra gâzîlere birer hil‘at-ı fâhireler ihsân ve bir kise altun in‘âm itdikde mezbûr gâzîler hünkârın in‘âmın kabul itmeyüb boyun burub huzûr-ı şerîflerinde durduklarında gâzî hünkâr; “Kullarım niçün ihsânım kabul itmediniz, murâdınız nedir” deyu buyurdularında cevâb verdiler ki; “Hünkârım ihsânına her bâr muhtacız ve lâkin sa‘âdetlü hünkârımızdan murâdımız vardır,” “Nedir kullarım” deyu buyurdularında “Hünkârım İstanbul’da odalarımızda **(2b)** suyumuz yokdur azîm zahmetler çekilür bir iki masurasucağız ricâ ederiz hünkârımızdan” deyü cevâb virdiklerinde “Olsun kullarım” deyu iki masura su içün hatt-ı hümâyûn ihsân idüb buyurdu ki; “Kullarım İnşallahu Te‘âlâ Âsitâne’ye varduğumuzda cümle kullarımı suya doyum ideyim” deyü ‘ahd ü yemîn ider. Bundan sonra düşmen bertaraf olub sürûr ve safâ ile sa‘âdetle Asitâne’ye gelüb kırk gün ve kırk gece ales-seviye azîm donanmalar olub herkes karâr-dâde olduklarında sa‘âdetlü hünkâr eski saraya teşrîf buyurub altı bölük ağalarına ve kethüdâlarına ve Yeniçeri Ocağı halkına ve yeniçeri kullarına azîm ziyâfet idüb ziyâfetten sonra altun ile çil akçe harman misâl yağdırub ve birbirlerine karuşdurub altun tepsi ile kulların başlarına nisâr idüb cümle vüzerâyâ kürkler giydürüb ve sipâh ağalarına ve kethüdâlarına azîm hil‘atlar ihsân idüb yeniçeri ağasına ve

²⁴ Kelime Mandaracı okunacak şekilde yazılmıştır. Bu nüshanın başka bir yeri ve diğer nüshada ise Mendereci şeklinde yazılmıştır. Bu yüzden Mendereci yazılışı tercih edilmiştir.

²⁵ Diğer nüshalarda Alasonyalı olarak yazılmıştır.

²⁶ Diğer nüshalarda Veli olarak yazılmıştır.

²⁷ Yedi nefer denilmiş ancak metinde sekiz kişinin ismi sayılmıştır. Diğer nüshada Mustafa Üsküblü yazılmamıştır

kulkethüdâsına ve başçavuş ve sâir ocak halkına fâhir hil'atlar ihsân buyurub ve beher sene Yeniçeri Ocağı'na yüz elli kise koyun akçesi ta'yîn idüb beher sene virilmek için hatt- hümayûn ihsân idüb ve üç ayda bir her nefere on iki akçe yaka akçesi ve otuz akçe yay akçesi ve barut akçesi ta'yîn idüb ve serhadlarda olan nefarât yoldaşlara günde birer akçe nafaka akçesi ta'yîn ve ayda bir kile kalburlanmış buğday ve iki adama bir vukiyye lahm ta'yîn buyurub ve bundan mâ'adâ bin beş yüz umûr-dîde ihtiyâra koruculuk ihsân buyurub kânûn buyurdular ki pâdişâhlar sefere gittükde bu nice beş yüz umûr-dîde korucu ve beş yüz umûr-dîde oturaklar ma'an sefere gidüb bu korucu oturaklar cenge girmeyüb çadırda bekçi olub **(3a)** bir kal'a muhâsara olub alınmak mümkün olmadığı sûrette cengden âzâdlu kullarum ile müşâvere eylemek bu kal'anın fethi ne vechîle olur deyu bu zikr olunan umûr-dîde ihtiyarlar bir yere gelüb müşâvere eylediklerinde anların re'yi ve tedbîrleri üzere kal'anın fethi müyesser olurdu. Ve yukarıda zikr olunan ziyâfetlerden sonra sa'âdetlü gâzî hünkâr odalara gelüb odaları ta'mir idüb cümle karizlerin mustahkem kargir yapdurub ve bed yerlerde kullarum sudan zarûret çekmesun için çeşmeler yapdurub ve meremmât lazım geldikde şehremîni üzerine ta'yîn buyurub merammâta harc u sarf olunan akçe mîrîden virilmek üzere hatt-ı hümayûn ihsân idüb ve odalarda yedi kapu yapdırub her kapuda birer bekçi ta'yîn buyurub ve birer vukiyye lahm ihsân idüb ve buyururlar ki; "Oda kapularından içerü kullarımdan gayri ecnebî kimse komayasız ve avretten ve taze oğlandan bir kimesnenin girdüğüne rızây-ı hümayûnum yokdur meğer ki kuloğulları ola. Ve babasından yetim kalan kuloğullarını odalarına alub hizmet itdüreler, taze olduğu sûrette yatsu namâzından sonra oda kethüdâsı ol kuloğlın bir tenhâ odanın içine koyub üzerine kilidleye ve sabâh oldukda oda kethüdâsı kapuyu açub yine hizmetine meşgûl ola. Ve mezbûr kuloğulların bir ma'kûle bir kabâhat zuhûr eder ise odabaşısı ve vekilharcı ta'zîr itmeyüb yine oda kethüdâsı ta'zîr ede kat'a kim otuz dokuz değnekden ziyâde urmaya. Ve mezbûr kuloğulları yirmi üçer yaşına girmeyince be-dergâh itmeyeler ve kuloğulları ve devşirme ocak ağaların hizmetlerinde olup pişmiş kâl olmuş ankâlarından, kat'a ki el'iyâzübillâh Urus ve Acem ve Cingâne ve Türkre'ayâsının evlâdların **(3b)** ve sâir mahlûkun evlâdların, Harputlu ve Diyarbekirli ve Maladyalı olmaya. Bu yukarıda ta'yîn ve tasrîh olunanlardan gayri âdemi ya rüşvetle veya ricâ ile veya bir büyük yerden şefâ'at ile be-dergâh idüb hâlis kullarımın aralarında bir ecnebî korlarsa Allah Azîmüş-şânın ve yüz yirmi dört bin peygamberlerin la'netleri ol zâbitlerin üzerlerine olsun, ta'yîn ve tasrîh olunan tâ'ifeden gayri kimseyi hârem-i hâsımda be-dergâh iderlerse

ocağımın hâkimleri sû-ihâtimeye mübtelâ olub dünyâ ve âhiretleri harâb ola” deyi la’netnâme yazılmışdır. “Bir şehirlü âdam girdüğüne rızâm yokdur” deyu muhkem tenbîhden sonra yedi kapularına çatal zencir yapıdurub lâzım geldikde açub yine kapayalar ve bâlâda mestûr olan gâzî yoldaşları gâzî hünkâr huzûr-ı şeriflerine da’vet buyurub; “Kullarum benim ile bir büyük gazâda bulundunuz. Elhamdulillâh-i Te’âlâ yuvamıza gelüb dâhil olduk. Berhurdâr olun, yüzünüz ak olsun, odalarınız ta’mîr ve suyunuz vâfir, hâtırınız hōş oldu mu” deyu buyurduklarında mezbûr gâzîler cevâb verdiler ki; “Hünkârım Hak Te’âlâ ‘ömrünü uzun eyleye. Hâtırımız hōş fe-emmâ ki bu sudan bu kullarınıza fâ’ide olmadı ve bu binâ buyurduğun havza ancak kifâyet eder. Kulların murâdları odamızın önünde olmak üzere hatt-ı hümâyûn ihsân buyurmuşdunuz, va’deye hilâf eylemez²⁸, pâdişâhların va’desi va’de gerekdir didiklerinde gâzî hünkâr gülüb; “Kanı sizlere verdiğim hatt-ı hümâyûnumu getürün” deyu buyurduklarında yigirminci cemâ’atin yoldaşı Deli Mendereci hatt-ı hümâyûnu gâzî hünkârın eline virdükde tekrar gülüb ve iki masura su dahi ilhâk idüb ve birer çeşme ol gâzîlerin hâtırları için odaların önünde (4a) yapıdurub ve tenbîh buyurur ki; “Musluklarınız doldukda gene havza aksun” deyu ziyâde tenbîh buyurlar ve yigirmincinin bir yoldaşın mezbûr havza bekçi ta’yîn idüb ve günde bir vukiyye lahm ihsân buyurub ve sefere gitmekden mu’âf eder. Bu minvâl üzere bir la’netnâme yazmışdır ki; “Eğer binâ eylediğim havzaları ibdâl ve ta’yîn eylediğim suyun eksik iderlerse Allah Azîmüşşânın ve yüz yirmi dört bin peygamberlerin ve cem’-i melâike ve ins ve cinnin la’neti anların üzerine olsun” deyu la’netnâme yazdırub ve üzerlerine kulkethüdâsın nâzır ta’yîn buyurub ve bu ahidnâme yazub kulkethüdâsının eline virmişdir. Ve odalar ta’mîr olub ve suyolları ve karizler ve havzlar tamam oldukda gâzî hünkâr meydâna gelüb ta’lîmhâneyi yapıdurub ve üzerine ta’lîmhânecebaşıyı nâzır ta’yîn idüb tüfenk atan yoldaşlara ve kemânkeşlere ok atmağı ta’lîm itmek için ve ta’lîmhânecebaşıyı sefere gitmekden ve serhadlara alıkonulmakdan mu’âf buyurub bütün gün başında yusufî ile durub tüfenk atanlara ve solaklara ve sâir kemânkeşlere ta’lîm itmeğe me’mûrdur ve pâdişâh sefere gitdikde ta’lîmhânecebaşı bile gitmeğe me’mûrdur. Ve bundan sonra tüfenk atılacak mahalle yonma daşdan kâkir dıvar yapıdurub ve orta yerinde somaki mermerden nişângâh yapıdurub ve metris için somaki miller dökürüb ve bu millerin ardında yonmadaşdan bir büyük sofa yapıdurub kendüleri sa’âdetle otumağı için ve yanında bir çeşme binâ idüb ve kulları tüfenk atdiklarında sudan zarûret çekmemek için beher sene gâzî hünkâr

²⁸ Diğer nüshalarda “pâdişâhlar va’deye hilâf eylemez” ifadesi bulunmaktadır.

meydâna gelüb kullarının tüfenk atdıkların seyrederdi ve nişânı uran kullarına ‘azîm ihsânlar iderdi. Ba‘zı nişânı uran kullarının (4b) kimine bir dülbend ve kimine bir yay ve kimine bir çıkın akçe ihsân iderdi. Gâzî hünkâr bir gün meydâna gelüb tüfenk atdırmak için gelürken odaların ağakapusundan içerü girüb yeniçeri ağası rikâbında yürürken odaların keçeciler mahalline geldikde bir köpeğe rast gelüb sa‘âdetle at başın çeküb kulkethüdâsın huzûruna da‘vet idüb buyurdu ki; “Ben seni odaların üzerine nâzır ta‘yîn eyledim, benim harem-i hâsımın niçün köpek korusun” deyü ziyâde azar idüb ve kapucuyu öldürmek murâd eyledikde yeniçeri ağası ricâ idüb cânın halâs idüb ve lâkin mezbûru merd-i timâr idüb eline bir berât virüb ol kapucuyu ocakdan ihrâc ider. Ve ba‘de meydâna gelüb sa‘âdetle yerinde karâr eyledikde tüfenk atmak lâzım geldikde evvel saksoncubaşı saksonları getürüb ayuya salıvirüb pareletdirdi. Ba‘de pehlivanlar gelüb güreş olurdu ve her odalarda birer ikişer pehlivanlar olmak kânündür. Ve ba‘de güzler salarlardı ve ba‘de solaklar ve sâir kemânkeşler gelüb hünerler gösterirlerdi. Ve ba‘de ocak ağaları ve kulkethüdâsı, başçavuş ve cümle zabitân tertîb üzere gâzî hünkârın huzûruna durub başlarında yusufi giyerlerdi. Evvel yeniçeri ağası yer öpüp tüfenkçileri dolu tûfengi hâzır idüb eline virüb atardı, andan sekbânbaşı andan kulkethüdâsı andan zağarcıbaşı andan saksoncubaşı andan turnacıbaşı andan dört hâseki andan başçavuş gâzî hünkârın huzûruna tertîb üzere nişâna kurşun atarlardıve ba‘de başçavuş birinci deveçilerden başlayub bölük bölük çağırub çorbacıların başlarında yusufi neferâtıyla hünkârın huzûruna nişâna tüfenk atarlardı. Nişânı (5a) uran yoldaşlara ‘azîm ihsânlar iderdi. Cemâ‘atlar ve bölükler tamam oldukda segirdim olan odaların aşçıları hâzır olub ve soyunub segirdim ile et kaparlardı. Ziyâde segirden aşçıya solaklık mahlûl oldukda ana ihsân ve olur olmaz âdeme solaklık virilmezdi. Uzun boylu ve kiyâfetlü âdemlere verilür idive genç ve bıyıklı âdemlere virilmezdi. Ekseri umûr-dîde iş görmüş ve kal‘a fethin bilür ve metris ahvâlin bilür odabaşılara virilür idi. Ve odabaşılardan doğru yolları solaklıktır, meğer kim ziyâde ihtiyâr ve ‘amel-mânde bir odabaşıya etmek virilürdi. Birodanın çorbacısı mahlûl oldukda solak olan odabaşılara virilür idi. Solaklık mahlûl oldukda yeniçeri ağası telhîs itmedikçe virilmez idi ve bir seferde çorbacı şehîd oldukda solaklara virilürdi. Ecnebîye ve nefere çorbacılık virilmemek için sa‘âdetlü azametlü Sultân Süleyman Han Gâzî rahmetüllâhu aleyh la‘netnâme yazmıştır. Ve herkes solakbaşı olmaz idi, solak bir ulu mertebedir gayetle ma‘kûl söz bilür, gayetle umûr-dîde ve her ahvâle vâkıf ve pâdişâhların sözün anlar âdemler solakbaşı olur idi. Ve cenglerde pâdişâhları zabt idüb ceng

ahvâlin pâdişâhlara i'lâm iden ve ceng mahallinde pâdişâhları bir yavaş ata bindürüb ve bindüğü ata pazbend²⁹ uran solakbaşdır. Ve ceng mahallinde dört solakbaşı ve dört kethüdâlar ve dört odabaşlar sa'âdetlü hünkârın eteklerine muhkem yapuşub ve dört yüz kemânkeş solaklar hünkârın dört etrafın kuşadub dururlar, silâhdârı ve çukadârı ve rikâbdârı (**5b**) ve dülbend ağasın hünkârın yanında komazlar, solakların ardlarında iç halkı top olub dururlar ve ceng mahallinde sa'âdetlü ve azametlü ve şevketlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerini ve vezîr-i a'zam hazretlerini yeniçeriler orta yerlerine alurlar gayrî kullara inanmazlar. Yeniçerilerin orta yerinde olur, mâdâm ki ceng bertaraf olmaya sa'âdetlü ve azametlü ve şevketlü ve devletlü pâdişâh hazretlerini ve vezîr-i a'zamı çadırına salıvirmezler, yeniçeriler dört etrafın kuşadub muhâfaza iderler. Kânûn budur ki alâ tarîki'l icmâl beyân olundu. Geldik yine yeniçeri meydânına.³⁰ Bir gün gâzî hünkâr meydâna gelüb kullarına tüfenk attırmak sadedinde iken yirmi bir ağa bölüğün aşçısı Gedük³¹ Ahmed demekle ma'rûf kimesne ziyâde bahâdır kimse olub nice def'a gâzî hünkârın huzûruna dil ve baş getirüb yararlığı sâbit olmuşdı. Evvelâ³² aşçı gâzî hünkâra arz-ı hal virüb mefhûmunda; "Hünkârım yeniçeri kullarına üçer akçe mîrî verilmek üzere Karacan koyunundan bizzât sa'âdetlü hünkârımın matbah-ı âmiresinden bu kadar etler ihsân buyurdunuz. Allah te'âla sa'âdetlü hünkârımın eksiklüğün göstermeyüb bu ocağa ihsân buyurduğün ihsânların ıvazına kulların şükürin itmege bir vechile iktidârları yok velakîn sadaka ve ihsân buyurduğün etleri cümle aşçı kulların varub İstanbul'da kassab dükkânların beklerüz alınca azîm zahmetler çekilür. Gâzî hünkârım hazretleri mercûdur ki cümle aşçı kullarına merhamet buyurulub ocağa sadaka ihsân buyurduğün etlerimizi bu ihyâ buyurduğün bir köşesinde İstanbul dükkânlarından ayırub bu gâzî kulların meydânına getirüb zâbitlerinma'rifetiyle odalarımıza tevzî' ve teslîm olunmak bâbında hatt-ı hümayûn sadaka ve ihsân oluna" deyu bu arz-ihâli (**6a**) gâzî hünkâr kıraât buyurduklarında kakhaha ile gülüb; "Aşçı aşçı ceddım ruhiçün bu gice bu ahvâl benim hatırıma geldi, Elhamdülillâhı Te'âla kullarımın tedbîrleri gönül birliğine delildir" deyu ol sa'at sekiz tomruğı İstanbul içinde olan dükkânlardan ayırub sekiz tomruğı meydâna getirüb vaz' eylemişdir. Ve ba'de aşçılara namâz kılmak için bir mescid binâ idüb ve bir masura su virmek üzere ve

²⁹ Türk Tarih Kurumu Kütanesi'ndeki nüshada "pazben" şeklinde yazılıdır. Diğer nüshada "bir

bend" şekli mevcuttur. Bu mecmuada olarak yazılmıştır.

³⁰ Kanun budur kiden buraya kadar kısım kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

³¹ İsim burada Gedük şeklinde yazılmış olup sonrakiler Gedik şeklindedir.

³² Metinde kelime "evvelâ" şeklinde yazılmıştır. Diğer nüshalarda "ol" yazılıdır.

bir musluk ve bir ayakyolu binâ idüb ve kullarımın ta'yînâtı birde³³ gerekdir deyü meydânda bir mahzen binâ idüb yağ ve bal ve pirinç ve mum virilmek için ve buyurur ki; “Şimdi bu kassâblar yeniçeri kullarımın hizmetkârı oldu” deyu her tomruğa ikişer zimmî usta ve dörder hizmetkâr ta'yîn buyurdu ve bu zimmîlerin cümlesin harâclardan ve sâir tekâlif alınmamak için mu'âf ve müsellemler itmişlerdir. Ve mübârek eline kalem alub bir hatt-ı hümâyûn yazmışdır ki; “Benim kullarımın tomruklarında eger Karaman koyunu ve eger keçi etleri ve sâir arık ve bayatetler getürüb bu sekiz tomrukda kullarıma virürlerse üzerlerine nâzır ta'yîn olunan başçavuş ve mezbûr zimmîlerin üzerine hâkim eylediğim başdeveci bir vechile rızâ virüb veyahud i'mâz-ı 'ayn iderlerse Allah Azimüş-şanın ve cemî' yaradılmışın la'neti anların üzerine olsun” deyü bu minvâl üzere te'kîd ile bir la'netnâme yazuvirüb başçavuş ve mezbûr başdevecinin eline hatt-ı hümâyûn virir kim bu zimmî meydân kassâbları eger kullarıma arık veyahud Karaman koyunu ve keçi etlerin veya bayat etler getürürlerse saksonlara virile deyu bu minvâl üzere herşeyi tertîb eyleyüb bâlâda mestûr olunduğı üzere merhûm gâzî hünkâr Yeniçeri Ocağı halkına muhabbet eyleyub bu kadar ihsânlar **(6b)** idüb yedi def'a la'netnâme yazub birin kulkethüdâsına ve birin başçavuşa ve birin başdeveciye ve birin yedi nefer gâzîlere virmişdir. Ve bunlardan sonra Gâzî Sultân Süleyman bir seneden sonra aşçı Gedik Ahmed'i meşîn³⁴ ile divâna getürüb üzerine kaftan giydürüb ihtisâb ağalığın ihsân buyurub ve eline bir kavî hatt-ı hümâyûn viridi kim; “Bu şehirde lahm beşer akçeye çıkdı vesâir zehâir kim kezâlik aslı üzere ahvâlin bil ve anla, emrime muhâlefet iden kimesnenin hakkından gel, rikâb-ı hümâyûnuma 'arza ihtiyâç değildir. Göreyim seni er ol, baş yar sonra senin hakkından gelürüm” deyü ziyâde tenbîh ve te'kîdden sonra mezbûr aşçı taşra çıkdıkda kol idüp ol gün bütün İstanbul'u gezdikde on bir adamı navluncuların salb idüb ve ertesini gün kol ittükde kassâbbaşyayı ve kassâblar kethüdâsın ve etmekçibaşyayı ve etmekçiler kethüdâsın salb edüb gâzî hünkâra arz olundukda ziyâde haz idüb sürûrundan bizzat kendüleri Mevlevî şekline girub İstanbul'u gezdükde mezur aşçıyı huzûr-ı şerîflerine getürüb hil'at-ı fâhire ihsân idüb ve bin altın in'âm eyledi. Bundan sonra mezbûr aşçı kol ettükde görür kim et ve etmek ve sâir eşya dağlar gibi yığılmış, alur satar yok bir vukiyye lahm ve üç akçeye ve bir buçuk vukiyye etmek bir akçeye ve bir vukiyye revgan-ı sâde ve sâfi on akçeye ve on iki kutu kızıl mum

³³ Metinde kelime “birde” veya “yerde” okunacak şekilde yazılmıştır. Diğer nüshalarda “bir yerde” ifadesi vardır.

³⁴ Aşçıların giydiği hususi kıyafet kastedilmektedir.

bir akçeye ve sâir eşyalar buna göre. Beş sene ihtisâb ağası olub ziyâde zabt olduğu ecilden gâzî hünkâr ikinci vezîr idüb kubbenişin oldukda bir iki seneden sonra vezîr-i a'zam âhirete intikâl edüb mezbûr Gedik Ahmed Paşa'yı vezîr idüb haftada bir büyük kol idüb (7a) yeniçeri ağasıyla ve İstanbul efendisi ve istisâb ağası ve kayıkçıların çorbacısı ile gelüb Unkapanı'nda karâr iderlerdi. Bir kile buğday alub un ittürüb ve yoğurub ve etmek tabh itdikde numûme dedikleri budur ana göre narh iderlerdi vesselâm.

Sa'âdetlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretleri veyahud serdâr vezîr-i a'zâm olub sefere gitdiklerinde büyük alay tertîbini beyân ider, nakl ve işâret olunmuşdur. Ve mu'azzam şehre gelüb alay olmak lâzım geldikde başçavuş ve ortaçavuş ve küçükçavuş ve başyazıcı alay dizmek bunların üzerine lâzımdır gayri kimseye mahsûs değildir. Başçavuşa lâyıık olan budur ki bu zikr olunan adamlar ile mukaddem selâm yerin bakub tahmîl ideler. En iptidâ sakabaşı cümle sakalar ile başda dururlar ve sakabaşının karşusunda başyayabaşının bayrağı durur ve sâir bayraklar umûmen başyayabaşı bayrağı altında tertîb üzere dururlar. Ve ba'de bayraklardan sonra iki keçeli neferât dizilüb neferât tamam oldukda çorbacılar dururlar. Ve ba'de vezîr-i a'zam alayı ile gelür ağayı selamlar, ağa hazretleri iki üç adım atıyla karşı varub selâmın alur ba'de kıcı üzerine gelür. Sâhib-i devlet geçdikde evvelki kânûn üzere ağanın önüne düşüb otağa götürürler, ağayı selamlayub ve ba'de kethüdâ beg ağayı otağına kodukdan sonra kethüdâ beg ve başçavuş ve ortaçavuş ve küçükçavuş ve bölükbaşı ağalar ağanın otağından kethüdâ begin önüne düşüb çadırına götürürler, çavuşlar ve bölükbaşılar kethüdâ begi selâmlayub herkes çadırılı çadırına gider.

Vezîr-i a'zâm ile Yeniçeri Ocağı sefere gitdiklerinde büyük alay (7b) tertîbidir ki zikr olunur. Konağdan kalkmazdan evvel en ibtidâ yeniçeri ağasının tuğu gider. Bunun ardınca sa'âdetlü kethüdâ begin büyük alay bayrağı gider. Bu bayrağın sağında başyayabaşı bayrağı ve solunda başçavuş bayrağı atbaşı beraber giderler. Bunun ardınca umûmen yayan pür silâh yeniçeriler gider, bunun ardınca küçükçavuş ve ortaçavuş ve başçavuş ve ocak imâmı ve hâseki ağalar ve turnacıbaşı ve saksoncubaşı ve zağarcıbaşı ve kethüdâ begin ve efendinin yedekleri giderler. Tertîb üzere bu yedeklerün ardınca ocak ağaları küçükçavuş ve ortaçavuş ve başçavuş ve ocak imâmı ve hâseki ağalar ve turnacıbaşı ve saksoncubaşı ve zağarcıbaşı ve kethüdâ beg ve efendi giderler. Bunun ardınca sa'âdetlü yeniçeri ağası hazretlerinin yedekleri gider. Yedekleri ardınca İmâm-ı a'zâm hazretlerinin

sancağı gider, bu sancağın ardınca sa'âdetlü yeniçeri ağası ve ardınca kendünün sancağı ve büyük alay bayrağı ve göndereciler gider. Bunun ardınca mehterhânesi ve mehterhânenin ardınca kethüdâ gider. Önünde ikişer ikişer yoldaşları gümüş toplu harbeler ile giderler ve bunun ardınca sağ tarafında yayabaşının çorvacıları ve deveci ağalar kukalarıyla umûm tertîb üzere giderler ve solunda (bölükbaşılar umûm üzere kukalarıyla tertîb üzere giderler.)³⁵ Bunların ardınca sağda yayabaşılarının odabaşıları (ve solunda bölükbaşılarının odabaşıları)³⁶ tertîb üzere atbaşı beraber giderler ve bunların ardınca bayrakdârlar bayraklarıyla ve bu uslûb üzere sağda yayabaşılarının bayrakları ve solda bölükbaşılarının bayrakları umûm üzere ikişer ikişer atbaşı beraber giderler. Ve bunların ardınca vezîr-i a'zam hazretlerinin alayı giderler. Yola gittiklerinde bu minvâl-i meşrûh üzere giderler ve ba'de çadırlarına yakın geldiklerinde vezîr-i a'zam (*8a*)³⁷ hazretlerine selâm durmak için bir cânibde sakabaşı bayrağı dikülür ve sakaları tertîb iderler. Ve sakabaşayı gördüklerinde cümle çorbacılara ve odababaşılara ve bayrakdârlara destûr olur ve bölükbaşılarının bayrakdârları sakabaşı sırasında dururlar ve başyayabaşının bayrağı sakabaşının karşusunda dikilür ve sâir yayabaşılarının bayrakdârları tertîb üzere dizilürlerve yayabaşılar tertîb üzere dururlar ta kethüdâ beg bayrağı gelince. Kethüdâ begin bayrağı geldükde başçavuş bayrağı gelüb altında durur ve ba'de ocak ağaları tertîb üzere dururlar ve başda ağa hazretleri durur ve başbayrakdâr ve İmâm-ı a'zâm bayrağı ve göndereciler ve mehterhâne sa'âdetlü ağanın ardında dururlar. Vezîr-i a'zam hazretlerinin alayı gelür aralarından geçerler. Vezîr-i a'zam iki tarafına selâm virerek ağanın yanına geldükde bir iki adım ağa hazretleri at ile karşı varub selâmın alub ba'de kıcı üzerine yerine gelüb vezîr-i a'zam geçdikde cümle bölükbaşılar ve yayabaşılar ve bayrakdârlar at kaldırub yeniçeri ağasının otağı önünde iki keçeli atıyla dururlar. Bölükbaşılarının cümlesi ve başçavuş ve kethüdâyeri ve kethüdâ beg ve ortaçavuş ve küçükçavuş atlarından inüb ağanın otağı önünde tertîb üzere durub ağanın selâmın alurlar ve ba'de yayabaşılar çadırılı çadırlarına gider.

Ocağın kânûnu budur ki ayda bir kere Yeniçeri Ocağı vezîr-i a'zam hazretlerine büyük kol ile gitmek lâzım geldükde başyazıcıya emreder kim odalara tenbîh; “Yarın cum'a gündür dîvan esbâbları ile kapuya gelsünler, ağa hazretleri büyük kol ile sâhib-i devlet hazretlerine gitse gerekdir.” Cümle

³⁵ Parantez içi kısım metin kenarına ilave edilmiştir.

³⁶ Parantez içi kısım metin kenarına ilave edilmiştir.

³⁷ Vezir kelimesi önceki sayfa yazılıdır.

bölükbaşılar (**8b**) ve yayabaşılar ve deveci ağalar ve hâseki ağalar ve turnacıbaşı ve saksoncubaşı ve zağarcıbaşı ve dört solakbaşılar ve kethüdâ beg ve başçavuş ve ortaçavuş ve küçükçavuş vesâir ocak erbâbı bu zikir olunan ağaların cümlesi ağakapusunda dîvan esbâblarıyla cem' olurlar. Cum'a namâzın kıldıkdan sonra cümle ocak ağaları atlarına binerler ve en ibtidâ üsküfleriyle kapu kethüdâları gider. Anın ardınca at ile bölükbaşılar giderler, bunların ardınca yayabaşılar giderler, bunların ardınca yayabaşılardan deveciler ağaları giderler, bunların ardınca başçavuş ve (ocak imâmı giderler, bunların ardınca hâseki ağalar)³⁸, bunların ardınca turnacıbaşı ve saksoncubaşı ve zağarcıbaşı ve dört solakbaşılar giderler. Ve ardlarınca kulkethüdâsı gider ve bunun ardınca yeniçeri kâtibi ve sekbânbaşı ve İstanbul ağası ve Rumili ağası ve Anadolu ağası ve fodlakâtibi giderler. Ve bunlardan sonra serâser kuşaklı ve üsküflü mumcu ağalar giderler. Ba'de küçükçavuş ve ortaçavuş kırmızı dolamalarıyla ve seraser kuşaklarıyla ağanın önünde yürürler ve ortaçavuş ağanın sedefkârî değneğin götürür ve âriyeti çavuşân serâser kuşaklarıyla ve üsküfleriyle mumcular aralarında yürürler. Ve sa'âdetlü yeniçeri ağasının sağ tarafında başmehter ve sol tarafında ortamehter eteklerin tutarlar ve dört tüfenkçiler kırmızı dolamalarıyla ikisi bir taraftan ve ikisi bir taraftan yürürler. Bu minvâl üzere paşa kapusuna varduklarında cümlesi atlarından inerler ve ağayı atından indürürler. Ağanın bir koltuğuna kulkethüdâsı ve bir koltuğuna başçavuş girer ve ba'de divânhânedeki paşaya³⁹ girdüklerinde evvel yeniçeri ağası el öper. Andan sekbânbaşı andan yeniçeri kâtibi andan İstanbul ağası andan fodlakâtibi andan Anadolu (**9a**) ağası andan Rumili ağası andan kulkethüdâsı andan dört solakbaşılar andan zağarcıbaşı ve saksoncubaşı andan turnacıbaşı ve andan tertîb üzere dört hâseki ağalar andan başçavuş andan ocak imâmı kalurlar. Bunların mâ'âdası taşraya çıkarlar, divânhânedeki tertîb üzere otururlar. Vezîr-i a'zâmın yanında kalan ocak ağaları oturub kahve ve şerbet içerler ve taşrada olan ağalara dahi kahve ve şerbet getirüb içerler. Ve bile gelen neferât yoldaşlara kahveciler şerbet doldurub aşığıda olanlar dahi azîm ve vâfir şerbet içürürlerve içerüde olan ağalara kethüdâ beg icâzet virür. Sekbânbaşı ve yeniçeri kâtibi ve İstanbul ağası ve fodla kâtibi ve Anadolu ağası ve Rumili ağası ve dört solakbaşı ve zağarcıbaşı ve saksoncubaşı ve turnacıbaşı ve dört hâseki ağalar ve ocak imâmı içerüden çıkarlar ve deveci ağalara ve yayabaşılara icâzet olur evlerine giderler. Ve kalan ağalar ki sa'âdetlü yeniçeri ağası ve kulkethüdâsı ve başçavuş ve

³⁸ Parantez içi kısım metin kenarına ilave edilmiştir.

³⁹ Burası "paşa kapusuna girdüklerinde" diye okunması gerekir.

ortaçavuş ve küçükçavuş ve bölükbaşılar ve mumcılar kalurlar. Yeniçeri ağası vezîr-i a'zamdan kalkar, atına süvâr olur andan (kethüdâ beg süvâr olur andan başvavuş andan)⁴⁰ bölükbaşılar süvar olurlar. İptidâ kapu kethüdâları gider, andan bölükbaşılar at ile giderler andan başçavuş gider andan kulkethüdâsı gider andan tertîb üzere mumcılar ikişer ikişer giderler andan küçükçavuş andan ortaçavuşu yayangider. Ağanın sedefkârî değnegin götürür ağanın önünde yürürler. Andan sa'âdetlü yeniçeriağası gider. Bir tarafda başmehter ve bir tarafda ortamehter eteklerin dutarlar, dört tüfenkçiler ağanın ikisi bir tarafında ve ikisi bir tarafında giderler. Yolda **(9b)** giderken kapukethüdâları bir serhoşa rastgeldiklerinde dutup ağanın önüne getirdüklerinde döğmek lâzım geldikde bölükbaşılarının cümlesi atlarından inerler ağanın yanına gelürler. Tertîb üzere durub serhoşi ağanın huzuruna getirdükde ve döğmek lâzım geldikde mumcular falakayı dutub acemi bölükbaşıları ellerine değnek alub dutulan serhoşa değnek ururular. Değnekden sonra cümle bölükbaşılar atlarına süvâr olub kapukethüdâlarının ardınca giderler. Bu minvâl üzere kol kolaşub sa'âdetlü ağayı kapuya getirdüklerinde atdan inüb tertîb üzere selâma dururlar. Kethüdâyeri karşı gelür ağanın etegine girer ve kehüdâ beg ve başçavuş atlarından inerler ağayı atından indürürler. Ağa yerinde oturub dahi serhoş dutulmuş var ise döğmek lâzım geldikde ol gün yine mumcular falakayı dutarlar ve bölükbaşılar değnek ururular. Ba'de ağayı yerinden kaldırub odaya girdikde kethüdâyeri taşraya taşraya çıkar bölükbaşı ağalara selâm verüb icâzet verirler evlerine giderler. Başçavuş, ortaçavuş, küçükçavuş ve kethüdâ beg perişanî sarığıyla ve önünde iki keçeli yeniçeri yoldaşları kethüdâ begin önüne düşüb evine götürdüklerinde atlarından inüb kethüdâ beg koltuğuna girüb odasına korlar. Ba'de dest-bûs idüp herkes evlerine giderler. **İşte kânûn kâ'ide budur ki zikr ve işâret olunmuşdur. La'net ana kim bu kâ'ideyi tebdîl ve ta'yîr eyleye.**

Ramazân-ı şerîf-i mübârek ile ve ıyd-ı şerîf geldikde bayramlaşmak için vezîr-i a'zam hazretlerine bütün ocak erbâbı ile gitmek lâzım geldikde başyazıcıya **(10a)** emr iderler;“Yarın ocak halkına tenbîh eyle divân esbablarıyla kapuya gelsünler, vezîr-i a'zam hazretlerine Ramazan mübârekliğine ve ıyd-i şerîf mübârekliğine giderler” deyü. Ocak ağaları ve deveci ağalar ve yayabaşılar ve bölükbaşı ağalar ve çavuşlar ve mumcular ağakapusunda divân esbâblarıyla cümle hâzır olurlar. Gitmek lâzım geldikde en ibtidâ kapukethüdâları üsküfleriyle giderler, bundan sonra yayabaşılar giderler, bunların ardınca deveci ağalar, bunun

⁴⁰ Parantez içi kısım metin kenarına ilave edilmiştir.

ardınca başçavuş ve ocak imâmı giderler, bunların ardınca dört hâseki ağalar giderler, bunların ardınca turnacı, saksoncu ve zağarcı ve dört solakbaşılar, bunların ardınca kulkethüdâsı bunun ardınca İstanbul ağası ve Anadolu ağası ve Rumili ağası ve fodla kâtibi ve yeniçeri kâtibi bunların ardınca sekbânbaşı bunun ardınca yayan bölükbaşılar gider. Başbölükbaşı, ağanın sağında ve ikinci bölükbaşı solunda ağanın eteklerin dutarlar ve küçükçavuş ve ortaçavuş kırmızı dolamalarıyla ağanın önünde yürürler ve ortaçavuş ağanın sedefkârî değneğin götürür. Sa'âdetlü ağa hazretleri selimî ile dört tüfenkçiler kırmızı dolamalarıyla ikisi sağında ve ikisi solunda yürürler ve başmehter ve ortamehter ağanın yanında tüfenkçilerin önünde yürürler. Bu minvâl üzere vezîr-i a'zam hazretlerinin sarayına vardıklarında muhızır ağa sorgucıyla ağaya karşı gelüb etegine girer. Saraya vardıklarında cümlesi atlarından inüb yukarıda zikr ve tertîb olduğu üzere cümlesi el öperler. Evvel yeniçeri ağası ve sekbânbaşı ve yeniçeri kâtibi ve İstanbul ağası ve fodla kâtibi ve Anadolu ağası ve Rumili (10b) ağası ve kulkethüdâsı ve dört solakbaşı ve zağarcı ve saksoncu ve turnacı ve dört hâseki ve başçavuş ve ocak imâmı vezîr-i a'zam hazretlerinin yanında otururlar, sâir deveci ağalar ve yayabaşılar ve bölükbaşılar divânhânedede el öpdükden sonra tertîb üzere otururlar. İçerüde vezîr-i a'zam yanında oturan ağaların hâl hâtırların sordukdan sonra kahve ve şerbet ve buhur tütsü mikdârı eğlenürler ve kethüdâ beg ve başçavuş ve kethüdâyeri oturmeyub muhızır ağa ile bu dört ağalar beraber ayak üzere dururlar. Ve ba'de kulkethüdâsı ocak ağalarına işâret eder, sekbânbaşı ve yeniçeri kâtibi ve İstanbul ağası ve fodla kâtibi ve Anadolu ağası ve Rumili ağası ve dört solakbaşılar ve zağarcıbaşı ve saksoncubaşı ve turnacı ve dört hâseki ve ocak imâmı ve taşrada olan deveci ağalar ve yayabaşılara icâzet olur, herkes evlerine giderler. Yeniçeri ağası ve kulkethüdâsı ve başçavuş ve kethüdâyeri bir mikdâr vezîr-i a'zamın yanında eğlenürler, bir tenhâ sözleri var ise vezîr-i a'zam hazretlerine i'lâm ederler. Ba'de yeniçeri ağası kalkup tekrâr dest-bûs eder taşra çıkar, atına biner bölükbaşılar yayan önüne düşerler, kulkethüdâsı ve başçavuş önünde yürürler, ortaçavuş ve küçükçavuş ve sâir çavuşân önünde yürürler. Bayramlaşmak için ikinci kubbenişîn vezîre varub atlarından inerler ağayı indirirler, kulkethüdâsı ve başçavuş ağanın koltuğuna girerler. Divânhâneye çıktıklarında içerü girmek lâzım geldükde evvel yeniçeri ağası andan kulkethüdâsı andan başçavuş andan küçükçavuş ve çavuşân andan bölükbaşılar tertîb üzere el öperler. Cümlesi el öpdükden (11a) sonra sa'âdetlü yeniçeri ağasıyla görüşürler. Ba'de çıkarlar atlarına süvâr olub bu minvâl üzere ve bu tertîb ile üçüncü vezîre

varırlar. Andan dördüncü vezîre andan beşinci vezîre bu tertîb ve bu uslûb üzere altıncı ve yedince vezîre varub bayramlaşurlar. Andan yine bu uslûb ağakapısına yakın geldiklerinde Süleymaniye Cami'î köşesinde kethüdâyeri iner, ağanın sağ tarafındaki etegine girer ve başbölükbaşı sol etegine girer ve kapuya girdüklerinde bölükbaşılar tertîb üzere dururlar çavuşan kezâlik dururlar. Kulkethüdâsı ve başçavuş atlarından atlarından inerler ağanın koltuğuna girüb atından indürürler. Yeniçeri ağası bunlara selâm verüb tekrar kethüdâ beg ve başçavuş koltuğuna girerler. Odaya girdiklerinde kethüdâyeri taşra çıkar, bölükbaşılara selâm virüb icâzet virür, herkes evlerine giderler. Ba'de kulkethüdâsı ve başçavuş ağanın yanında bir mikdâr eğlenürler. Ba'de kulkethüdâsı kalkar ağanın destin bûs eder ve ba'de başçavuş ortaçavuş ve küçükçavuş perişanî sarıklarıyla kethüdâ begin önüne düşerler evlerine götürürler. Ba'de başçavuş ortaçavuş ve küçükçavuş atlarından inerler kulkethüdâsın indirirler. Başçavuş ile ortaçavuş kethüdâ begin koltuğuna girüb odasına korlar. Ba'de dest-bûs edüb başçavuş ile ortaçavuş önüne düşüb ortaçavuş ve küçükçavuş ve başçavuşun selâmına dururlar. Başçavuş selâmın aldıkda herkes sürûr ve safâ ile evlerine giderler.

Der-beyân-ı bayramlaşmak

Bayram gicesi beşinci sa'atte cümle ocak halkı divân esbâblarıyla kapuya gelirler, (*Iib*) sa'âdetlü ağa ile tertîb üzere dîvana giderler, içerüye girerler, herkes yerlerinde tertîb üzere otururlar. Ba'de vüzerâ gelirler anlar dahi kubbeye girüb otururlar. Ba'de vezîr-i a'zam gelir kubbeye oturan vüzerâyâ sakabaşı "buyura" deyu çağurub vüzerâ taşra çıkarlar. Kubbe önünde tertîb üzere dururlar vezîr-i a'zamı selâmlarlar. Vezîr-i a'zam önüne düşer kubbeye girerler tertîb üzere otururlar. Şâfi'î vaktinde sabâh namâzından sonra yeniçeri ağası ve sekbânbaşı ve yeniçeri kâtibi ve fodla kâtibi ve Rumili ağası ve Anadolu ağası ve kulkethüdâsı ve zağarcıbaşı ve saksoncubaşı ve dört solakbaşı ve turnacıbaşı ve dört hâseki ve başçavuş ve ocak imâmı ve başdeveci ve başyayabaşı bunların önüne yeniçeri ağası düşüb kubbeye girüb vezîr-i a'zam ile bayramlaşurlar. Tertîb üzere ba'de yine yerüne gelirler otururlar. Ba'de sa'âdetlü hünkâr taşra çıkub tahtında karâr ederandan hanzâdeler gelüb el öperler andan nakîbüleşrâf el öper andan şeyhülislâm andan vüzerâ el öper. Ba'de yeniçeri ağası yerinden kalkub ocak halkının önüne düşer. Ardında sekbânbaşı andan efendi andan İstanbul ağası andan Anadolu ağası andan Rumili ağası andan fodla kâtibi andan kulkethüdâsı andan

dört solakbaşı (andan zağarcıbaşı, saksoncubaşı, turnacıbaşı)⁴¹ dört hâseki, andan başçavuş andan ocak imâmı andan başdeveci andan başyayabaşı andan sâir deveci ağalar tertîb üzere hünkârın karşusunda dururlar. Vüzerâ tamam oldukda bu zikr olunduğu üzere hünkârdan el öperler. Andan ocak halkı gelürler yerlü yerinde karâr ederler, birazcık yerlerinde otururlar. Hünkârdan (**12a**) el öper adamlar az kaldıkda ocak halkına icâzet olur, bayram namâzına giderler. Ağa yerinden kalkar kulkethüdâsı ve başçavuş ve kethüdâyeri taşra çıkarlar ağaya katılanurlar, ağa gelür atına bindirirler. Ağa gelür ağaçların yanlarında atla dururlar (ve kulkethüdâsı biner, bir hayli uzak atla durur)⁴² ve başçavuş ve kethüdâyeri yayan ağanın eteğinde dururlar. Sa'âdetlü hünkârın hazînedârı hünkârın seccâdesin ta'zîm ve tekrîm [ile]⁴³ götürür. Seccâdeden sonra hünkâr atına biner. Hünkâr orta kapuya geldükde taşra çıktığı sa'at yeniçeri ağası atla dört beş kadem acele ile hünkâra karşı varır. Hünkârın selâmın almağa gitdikde başçavuş ve kethüdâyeri atlarına binerler, kulkethüdâsı bunların ardınca acele ile gider. Gelürler cami'in kapusu önünde dururlar ve dört solakbaşılar ve zağarcıbaşı ve saksoncubaşı ve turnacıbaşı ve dört hâseki ağalar hünkârın eteklerine cami'e gelince nevbetce girerler. Hünkâr cami'e girdikde herkes bayram namâzın kıldıkda ocak halkı hutbeye katılanmayub başçavuş ve ortaçavuş ve küçükçavuş ve başyazıcı iki kapu arasında iki üç sıra yeniçerileri dizerler. Cümle ocak halkı aralarından geçerler. Cümle ocak halkı ki sekbânbaşî ve yeniçeri kâtibi ve İstanbul ağası ve Anadolu ağası ve Rumili ağası ve fodla kâtibi vesâir yayabaşılar ve deveci ağalar ve acemi çorbacıları ve sekbân ve zağarcı cümlesi içerü girüb tertîb üzere yerlerinde karâr iderler. Ve kulkethüdâsı ve başçavuş ve kethüdâyeri ve ortaçavuş ve küçükçavuş bâb-ı hümâyûnda kethüdâ begin altında tertîb üzere dururlar. Ba'de yeniçeri ağası gelür içerü girüb hünkârı indirmege müntazır olur. Ba'de vüzerâgelür selâm vererek geçerler, atlarından inerler. Anlar dahi tertîb üzere içerüye girüb ba'de (**12b**) vezîr-i a'zam gelür selâm vererek geçer, atından iner, vüzerâ ardınca gider. Ba'de hünkâr gelür, kulkethüdâsına ve kapu önünde duran ağalara selâm verir. Hünkâr içerü girüb atından inmege müntazır olurlar. Atdan indiği haberin başyazıcı virdikde kulkethüdâsı ve başçavuş ve kethüdâyeri ve ortaçavuş ve küçükçavuş yeniçerileri muhkem zapt iderler. Başyazıcı hünkârın atdan indiği haberin kulkethüdâsına virdikde kulkethüdâsı ve başçavuş ve kethüdâyeri ve ortaçavuş ve küçükçavuş

⁴¹ Parantez içi kısım metin kenarına ilave edilmiştir.

⁴² Parantez içi kısım metin kenarına ilave edilmiştir.

⁴³ Burada olması gereken "ile" edatı unutulmuştur.

kapu arasında kaçarlar. Yeniçerilere icâzet olur içerü girüb yemek kaparlar. Ba'de herkes yerlü yerinde karâr ider, ba'de divân bozulub tertîb üzere ağakapusuna gelürler.

Hazâpâdişâhlara du'â

Gelin gâziler du'â idelim, evvel Allah'ın birliğiçün pâdişâhımızın eyyâm-ı devletiçün, Sultân Bâyezid-i Veli ruhiçün, Sultân Süleyman Gâzî ruhiçün, Sultân Selîm Gâzî ruhiçün, Sultân Murâd Gâzî ruhiçün, Sultân Mehmed Gâzî ruhiçün, Sultân Ahmed Gâzî ruhiçün, Sultân Osman Gâzî ruhiçün, Sultân Murâd Gâzî ruhiçün, Sultân İbrahim Gâzî ruhiçün, paşalarımız safâlığıçün, ağamız safâlığıçün, gönüller murâdıçün, âkîbet hayırlığıçün, imân yoldaşlığıçün bu meydândan gelmiş geçmiş gâziler ruhiçün, bâkilerimiz selâmetiçün, bizi du'âdan unutmaya diyenler için ve du'âya muhtâc olan cânlar için üzerimizde hakkı olan müslümanlar için, tuzun etmegin yedüğüümüz karındaşlarımız için Hazret-i Resûlüllâh Sallallâh 'Aleyh ve Sellem'in pâk münnevver mudahhar rûh-i şerîfleri için, evlâdı için, ashâbı için çihâr-ı yârlar ervâhı için, Sultân Hâcî Bektaş-ı Velî ruhiçün gelmiş geçmiş ulemâ ve sulehâ, şeyh ve meşâyîh (sadât ruhlariçün baki ulemâ ve sulehâ ve meşâyîh)⁴⁴ selâmetligiçün, pâdişâhımız selâmetligiçün, cemî' geçmiş (**13a**) ehl-i imân ruhlariçün, Allâh rızasıçün. Evveli ve âhiri selâvatiyle Fâtiha okuyanlar dünyâdan ahirete imân ile gide vedu'âlar kabulluğuna peygamberin pâk rûhuna salavât.

Defter oldur ki dîvan oldukda arz günlerinde vezîr-i a'zam ve yeniçeri ağasına ve sâir dîvan halkına asesbaşı ve kapukethüdâsı yediyle tevzî' olunan akîde şekeri beyân ider kânûn-ı kadîmdir. Aynîyle işâret olunmuşdur.

Vezîr-i a'zâm dirhem 200.	Yeniçeri Ağasına dirhem 100.	Sersekbanân dirhem 100.	Yeniçeri Kâtibi dirhem 30.
Kethüdâ Beg dirhem 100.	Sersolak dirhem 15.	Sersolak dirhem 15.	Sersolak dirhem 15.
Sersolak dirhem 15.	Serzağarı dirhem 25.	Sersaksonî dirhem 25.	Serturnaî dirhem 20.
Serçavuş dirhem 50.	Muhzır Ağa dirhem 40.	Kethüdâ-i Cây dirhem 25.	Hâseki Ağa dirhem 15.

⁴⁴ Parantez içi kısım metin kenarına ilave edilmiştir.

Hâseki Ağa dirhem 15.	Hâseki Ağa dirhem 15.	Hâseki Ağa dirhem 15.	Başyayabaşı dirhem 25.
Başbölükbaşı dirhem 25.	Çavuş-ı meyâne dirhem 15.	Çavuş-ı küçük dirhem 15.	Mehterbaşı dirhem 15.
Mehter-i meyâne dirhem 15.	Ta‘lîmhâneci dirhem 15.	Câmedân-ı ağa dirhem 15.	Çukadâr-ı ağa dirhem 15.
Serrâc-ı yapuk dirhem 15.	Serrâc-ı kethüdâ beg dirhem 15.	Tüfenkçiyân-ı ağa dirhem 40.	Kâtîbân-ı baş dirhem 50.
Kâtîb-i kethüdâ beg dirhem 15.	Başkapukethüdâsı dirhem .	Seroda-i 1. bölük dirhem.	Seroda-i 5. bölük dirhem.(13b)
Kâtîb-i 1. bölük dirhem. ⁴⁵	Seroda-i kethüdâ dirhem 5.	Bölük ağaları sipah dirhem 50 (10’ar dirhem)	Seroda-i muhızır dirhem 5.
Ocağın kâtibleri dirhem 40			

Defter oldur ki yeniçeri çayırından ocak ağalarına tevzî⁴ olunan otluktur ki zikr olunur. Der zamân-ı Ken‘ân silâhdâr ağa-i şehriyâri sene 1069.

Hazret-i ağa araba 150.	Kethüdâ-i yeniçeriyân araba 30.	Zağarcıbaşı araba 20.	Sersaksoncı araba 20.
Serturnacı araba 15.	Serçavuş araba 25.	Muhızır ağa araba 15.	Kethüdâ-i cây araba 15.
Çavuş-ı meyâne araba 10.	Çavuş-ı küçük araba 8.	Emin-i beytümâl araba 10.	Kâtîb-i beytümâl araba 5.
Kâtîb-i kethüdâ-i cây araba 5.	İmâm-ı ocak araba 5.	Kâtîbân-ı baş araba 20.	Kâtîb-i kethüdâ beg araba 5.
Kethüdâ-i ağa araba 15	Kâtîb-i dîvan araba 8.	Nâzır-ı beytümâl araba 5.	Mirahûr-i ağa araba 5.
Vekilharc-ı ağa araba 3.	Emin-i şa‘ir araba 3.	Nâzır-ı odun araba 3.	

⁴⁵ Dört görevlinin akide miktarları yazılı değildir.

Babanakkâş nâm mahalde yeniçeri ağasına mahsûs bir büyük çayır vardır. Beher sene zamânı geldikde altmış bir bölüklerden nevbetce ikişer bölükbaşı ta'yîn (olunur, çayırı biçerler, akçesin ol ta'yîn)⁴⁶ olunan bölükbaşı ağalar kendi yanlarından virirler. Araba kirâların beytûlmâl-i müslimînden virirler. Herkesin defteri mûcibince otlukları evlerine gelür. Kânûn kâ'ide budur ki zikr ve işâret olunmuştur. Devr-i ocakdan beri virilegeldiği muhakkaktır. Bu âna gelince tebdîl ve ta'yîn olunmamıştır, şöyle ma'lûm ola. (14a)

Sa'âdetlü ve mehâbetlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretleri Yeniçeri Ocağı'na rikâb-ı hümâyûn ağalarına beher sene ihsân eylediği bahâriye ve zemistânîyi beyân ider. Elvâki' sene 1054.

Hazret-i ağa hil'atı fâhire aded 1.	Sersekbânan hil'atı fâhire aded 1.	Kâtib-i yeniçeriyân çuka aded 1, kumaş aded 1.	Kethüdâ-i yeniçeriyân çuka aded 1, kumaş aded 1.
Sersolak çuka aded 1, kumaş aded 1.	Sersolak çuka aded 1, kumaş aded 1.	Sersolak çuka aded 1, kumaş aded 1.	Sersolak çuka aded 1, kumaş aded 1.
Serzağarcı çuka aded 1, kumaş aded 1.	Sersaksoncı çuka aded 1, kumaş aded 1.	Serturnacı çuka aded 1, kumaş aded 1.	Hâseki 14 çuka aded 1, kumaş 1 aded 1.
Hâseki 49 çuka aded 1, kumaş aded 1.	Hâseki 66 çuka aded 1, kumaş aded 1.	Hâseki 67 çuka aded 1, kumaş aded 1.	Başçavuş çuka aded 1, kumaş aded 1.
	Muhzır ağa çuka aded 1, kumaş aded 1.	Kethüdâ- cây çuka aded 1, kumaş. aded 1	

⁴⁶ Parantez içi kısım metin kenarına ilave edilmiştir.

Yeniçeri ağası tebdil oldukda yeni ağaya ocak ağalarının verdiği pişkeşdir ki zikr olunur:

Hazret-i efendi som 'abâyi aded 1.	İstanbul ağası zencir adet 1, levha? aded 1.	Sersekbân som 'abayi aded 1.	Kethüdâ beg sîm dîvan rahtı aded 1.
Serzağarî serâser donluk aded 1, kadife aded 1.	Sersaksoncu serâser donluk aded 1, kadife aded 1.	Turnacıbaşı sîm özengi aded 1.	Hâseki 14, sâye çuka aded 1, kumaş aded 1.
Hâseki 49 sâye çuka aded 1, kumaş aded 1.	Hâseki 66 sâye çuka aded 1, kumaş aded 1.	Hâseki 67 sâye çuka aded 1, kumaş aded 1.	Başçavı 1 adet sîm eğer, altun kenâne? 1 aded.
Muhzır ağa som 'abayi aded 1.	Cây-i kethüdâ sîm topuz aded 1.	Emîni beytûlmâl Sîm palan aded 1.	Çavuş-ı meyâne sâye çuka aded 1, kumaş aded 1.
			Çavuş-ı küçük sâye çuka aded 1, kumaş aded 1.

Yeniçeri ağası tebdil oldukda işbu bâlâda mesdûr olunduğu üzere ocak ağalarının virdüğü pişkeş bu minvâl üzere virilegelmişdir tebdil ta'yîr olmaz.(14b)

Der-beyânı ibtidâ-yı ağayân-ı yeniçeriyân-ı dergâh-ı 'âlî fi zamân-ı Sultân Selim Han aleyhi'r-rahmetü ve'r-rıdvân. Sene 921. Ma'lûm ola ki evâil-i Devlet-i Âl-i Osman'da yeniçeri tâ'ifesinin ağaları sekbânbaşı ve kulkethüdâları zağarcıbaşı idi. Fâtihu'l-Arab ve'l Acem olan merhûm ve ma'fûrunleh Sultân Selim Han hazretleri Acem seferinden avdet itdikde sefer-i sa'âdetleri sene dokuz yüz yirmi bir Receb'inin sekizinci günü azîm dîvan idüb Zeyrekzâde Rumili kâdı'askeri ve Tâcîzâde Ca'fer Çelebi Anadolu kâdı'askeri idiler ve ikisi ma'an içeri arza girüb bir mikdâr eğlenüb çıkdıklarında Rumili kâdı'askeri Zeyrekzâde yine yerinde karâr idüb kazâyâ istimâ' eyledi. Anadolu kâdı'askeri Ca'fer Çelebi evine gitdi. Ba'de Pîrî Paşa içeri arza girüb bir mikdâr eğlendi yine çıkub kapu önünde oturdu. Sekbânbaşını içeri taleb eyledüler, Sekbânbaşı Balyemez Osman Ağa gelüb paşalar ile girü arza girdüler. Bir sehilden yine çıkub dîvânhânedede oturdılar, sekbânbaşı içeri kaldı. Ba'de kapucubaşı Behram Ağa acele ile gelüb dîvân-ı âlî içinde Pîrî Paşa'nın ve İskender Paşa'nın ellerin ardına bağlayub tekrâr pâdişâha getürdü. Ba'de zamân Anadolu kâdı'askeri olan Tâcîzâde Ca'fer Çelebi'yi çavuşlar

varub evinden getürdiler, ol dahi doğru pâdişâha gidüp arza girdi. Az zamândan sonra Pîrî Paşa eli bağılu iken salıvirilmiş yalnız çıkub evine gitdi. Yanınca çavuşlardan ve gayri kimselerden bir ferd gitmeyüb men' olundu. Azl olunub deryâdan Eyyüb cânibinde çiftliğine gitdi. Bir zamândan sonra cellâd taleb olunub ve birkaç kapucular mahall-i arz olan **(15a)** hücrenin demür kapusunda durub hünkârı temâşa idüb İskender Paşa'nın ve Ca'fer Çelebi'nin ve ba'de Balyemez demekle meşhûr Osman Ağa'nın boyunların urdular. Sabıkâ silâhdâr-ı pâdişâhı olub hala mir'âlem olan Ya'kub Ağa Yeniçeri Ocağı'na ağa nasb olunub istihdâm için altmış bir bölükbaşı çorbacıyı otuz birer nefer ile tecdîd olunmuşdur. Bâlâda zikr olundığı üzere sabıkâ kulkethüdâsı zağarcıbaşı idi. Ba'de ağa bölüğüde birinci bölükbaşı kethüdâ beg ta'yîn olunub beşinci bölükbaşı başçavuş ta'yîn olunub mecmû' üç çavuşdur. (Murûr-u eyyâm ile birer ikişer dahi vaz' olunub giderek) birkaç dahi olur oldu. Ve kânûn-ı kadîm bu idi ki yeniçeri kethüdâsı her gün ağakapusunda bulunub ocağa müte'allik da'vâyı ol görürdü ve iktizâ ideni ağaya arz idüb ba'de zamân a'dây-ı dîn üzerine serdârlar ta'yîn olunub ağa yerine kulkethüdâsı gidüb pâdişâhlar sefere gitmedikçe ağalar gitmezdi, kethüdâ beg yerine Âsitâne'de başbölükbaşı kâimmakâm kalub ocak umûrın ol görürdü. Âhirülemr asâleten kethüdâ beg Âsitâne'de olduğu zamânda bile kethüdâyeri istihdâm olunub kethüdâ beg ancak umûrî mu'azzamaya karuşub gayriye tenezzül eylemez oldu. Ve kethüdâyerinin yolu muhzırlıktır andan acemi yayabaşısı olub ba'de yolu geldükde kapu yayabaşısı olub ba'de deveci andan sonra hâseki, turnacı, saksoncı ve zağarcı olub ba'de kethüdâ beg olur. Kânûn-ı kadîm üzere deveci dört ve hâseki üç idi ve kethüdâ begin yolu sancakdârlıktır. İsterse sekbânbaşı olur ve sekbânbaşılının yolu yayabeglikdir ve sancakdâr. Ve pâdişâhlar sefere gitseler sekbânbaşı İstanbul'u beklemeğe me'murdur. Ocakda on dört yayabegliği vardır. Hâsıl-ı kelâm bu mukaddmeden murâd budur ki ibtidâ ocakda yeniçeri ağası **(15b)** ne tarîkile olmuşdur arz, anı beyândır. Çün Ya'kub Ağa yeniçeri ağası oldu, Mısır fethinde çok yüz aklıkları eyledi.

Tevârîh-i ağay-ı yeniçeriyân-ı dergâh-ı 'âlî. İbtidâyı ağay-ı yeniçeriyân Ya'kub Ağa sene 921. Mîr'âlem Ahmed Ağa sene 927. Mîr'âlem İsmâ'il Ağa sene 932. Silâhdâr-ı pâdişâhı Ca'fer Ağa sene 936. Mîr'âlem Yusuf Ağa sene 941.⁴⁷ Başkapucu Ferhad Ağa sene 948. Silâhdâr-ı pâdişâhı Ahmed Ağa sene 956.

⁴⁷ Esad Efendi nr. 3622'de Mîr'âlem Sinan Ağa yazılıdır.

Mîr'âlem Sinân Ağa sene 957.⁴⁸ Mîr'âlem Mehmed Ağa sene 962. Başkapucubaşı Kerim Ağa sene 966. Silâhdâr Mehmed Ağa sene 971. Mîr'âlem 'Ali Ağa sene 973. Kapucubaşı Ca'fer Ağa sene 975. Mîrahûr Siyavuş Ağa sene 976. Çerkes Mustafa Ağa sene 978. Ciğalazade Sinân Ağa sene 981. Cerrâh Mehmed Paşa sene 983. İbrahim Paşa fâtihi-i Kıbrıs sene 984. Mîrahûr Ferhad Ağa sene 988. Mîr'âlem Yusuf Ağa sene 992. Mîrahûr Mehmed Ağa sene 993. Silâhdâr Ali Ağa sene 994. Mîrahûr Ca'fer Ağa sene 997. Mîr'âlem Güzelce Mahmud Paşa sene 998.⁴⁹ Sa'atci Hasan Ağa sene 999. Silâhdâr Halil Ağa sene 999. Mataracı Mehmed Ağa sene 1001. Kefe Lalası Mehmed Paşa sene 1002. Yemişçi Hasan Ağa sene 1002. Siyavuş Paşa damadı Ahmed Ağa sene 1003.⁵⁰ Yemişçi Hasan Ağa (tekrar)sene 1005. Sarı Veli Ağa sene 1005. Sarıkçı Mustafa Ağa sene 1005. Tırnakçı Hasan Ağa sene 1005. Mîr'âlem Ali Ağa sene 1009. Bostancıbaşı Ferhad Ağa sene 1011. Kapucubaşı Kasım Ağa sene 1012. Koca Ahmed Ağa sene 1013. Nakkâş Hasan Paşa sene 1013. Tırnakçı karındaşı Hüseyin Ağa sene 1014. Paryol⁵¹ Hüseyin Ağa (ibtida ocakdan ağa olan budur) sene 1015.⁵² Duzakçı⁵³Mehmed Ağa sene 1018. Mîrahûr İbrahim Ağa sene 1019. Mîr'âlem İsmâ'il Ağa sene 1020. Çukadâr-ı pâdişâhi Ahmed Ağa, sene 1021. Yavuz Muslihiddin Ağa (ocakda ağa iken fevt şüd) sene 1023. Mîrahûr Ahmed Ağa sene 1023. Musli Ağa (Revan'da şehid olmuşdur) sene 1024. Saksoncubaşı Hüseyin Ağa sene 1025. Maktûl Hüseyin Paşa sene 1026. Borlulu Mustafa Ağa sene 1027. Silâhdâr Yusuf Ağa sene 1028. Niğdeli Mustafa Ağa sene 1029. Deveci Ali Ağa (Ocakda şehid şüd) 1030. Doğancı Deli Derviş Ağa sene 1031. **(16a)** Çukadâr Bayram Ağa sene 1031. Deli Derviş (tekrar) sene 1031. Mîrahûr Kara Mustafa Ağa 1031. Çeşte Ali Ağa (kethüdâ beglikden ağa oldi) sene 1032. Vezâretli Bayram Paşa (kethüdâ beg idi ağa oldi) sene 1032. Çukadâr Hüsrev Paşa vezâretli sene 1033. Çavuşbaşı Ali ağa sene 1035. Sipâhiler ağası Halil Ağa sene 1037. Mevlevi Mehmed Ağa sene 1037. Doğancıbaşı Mostarlı Mustafa Ağa sene 1038. Hüsrev Paşa kethüdâsı Süleyman Ağa sene 1040. Hattat Hasan Ağa sene 1041. Musâhib Hasan Halife (Etmeydânı'nda yaralandı) sene 1041. Çukadâr Mustafa Ağa sene 1041. Köse Mehmed ağa (kethüda beg idi) sene 1041. Sipâhiler ağası Mehmed Ağa sene 1043. Sekbânbaşı Kara Mustafa Ağa

⁴⁸ Esad Efendi nr. 3622'de Mîr'âlem Yusuf Ağa yazılıdır.

⁴⁹ Diğer iki nüshada bu ağadan evvel Halil Ağa (994) ve Hızır Ağa (997) gösterilmiştir.

⁵⁰ Esad Efendi nr. 3622'de Ahmed Ağa'dan önce Yemişçi Hasan Ağa'nın ilk ağalığı gösterilmemiştir.

⁵¹ Diğer iki nüshada "Maryol" şeklinde yazılıdır.

⁵² Esad Efendi nr. 3622'de Maryol Hüseyin Ağa'dan sonra Halil Ağa yazılmıştır.

⁵³ Esad Efendi nr. 3622'de "Duvakçı" Hasan Paşa 3165/3'de "Tarakçı" şeklinde yazılıdır.

sene 1044. Mîrahûr Şahin Ağa sene 1045. Sekbânbaşı Küçük Hasan Ağa sene 1046. Rikâbdâr Mustafa Ağa sene 1049. Mîrahûr Tekyeli Mustafa Ağa sene 1049. Bektâş Ağa (ocakdan ağa oldu) sene 1051.(16b)

KAYNAKÇA

ARŞİV KAYNAKLARI

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, Bâb-ı Âsafî, Nişan ve Tahvil Kalemi Defterleri (NŞT. d.), 1140.

BOA, Bâb-ı Âsafî, Ruus Kalemi Defterleri (A.RSK. d.), 1484.

BOA, Kamil Kepeci Defterleri (KK. d.), 244.

BOA, Maliyeden Müdevver Defterler (MAD. d.), 18155.

KİTAP VE MAKALELER

III. Ahmed'in Hatt-ı Hümayûn Mecmuası, (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY, nr.6094, vrk. Ib-30a), (haz. Muhammed Dervişoğlu), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mezuniyet Tezi, İstanbul 1974, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, no 10506.

Âsım Efendi Tarihi, I, (haz. Ziya Yılmaz), TYEKB Yayınları, İstanbul 2015.

Abdulkasim Gül, *18. Yüzyılda Yeniçeri Teşkilatı,* Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erzurum 2020.

Erzurumlu Osman Dede, *Köprülüzâde Ahmed Paşa Devrinde (1069-1080) Vukuatı Tarihi, Transkripsiyon ve Değerlendirme,* (haz. Arslan Boyraz), Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2002.

İsmail H. Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları, I,* TTK Basımevi, Ankara 1988.

Koca Sekbanbaşı Risalesi, haz. Abdullah Uçman, Tercüman 1001 Temel Eser, Tarihsiz,

Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, IX, (haz. Ahmed Akgündüz), Osmanlı Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1994.

“Sadriâzam Kemankeş Kara Mustafa Paşa Layihası”, (haz. Faik Reşit Unat), *Tarih Vesikaları,* Nisan 1942, I/ 6, 443-480.

Selânîkî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânîkî, I-II,* (haz. Mehmet İpşirli), TTK Basımevi, Ankara 1999.

Seyyid Lokman, *Tomar-ı Hümayûn,* Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine nr. 1321.

Yeniçeri Ocağına İlişkin Bir Risale, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 3622.